Tukioppilastoiminnan opas

MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO

Lapset ensin.

Julkaisija
Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Toinen linja 17
00530 Helsinki

Käsikirjoitus
Jenni Helenius (toim.), Liisa Kilpiäinen, Kirsi Pihlaja, Marja Snellman-Aittola, Satu Suomalainen, Rauna Rahja, Ulla Tanttu

Kiitokset
Oppituntimallin testaajat Tiia Rosnell ja Matleena Niekka, MLL:n Satakunnan piiri sekä Anu Kauranen ja Laura Jääskeläinen, Kartanon koulu, Järvenpää, MLL:n nuorisotyön kouluttajat ja piirien koordinaattorit Kartanonkosken koulu, Vantaa

Ulkoasu Hahmo

Taitto Tarja Petrell

Kuvat Jani Laukkanen, Tomi Nuotsalo, Kaisa Sirén

Paino Hämeen Kirjapaino Oy, 2018

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on avoin kansalaisjärjestö, joka edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. MLL:n tavoitteena on lapsiystävällinen Suomi.

MLL tuntee perheiden arjen ja tarjoaa eri elämäntilanteissa vertaistukea, monipuolista vapaaehtoistoimintaa sekä osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Suomen suurimpaan lastensuojelujärjestöön kuuluu 86 000 jäsentä, 548 paikallisyhdistystä, 10 piirijärjestöä ja keskusjärjestö.

Vuosittain
- Lasten ja nuorten puhelin vastaa noin 21 000 yhteydenottoon.
- Vanhempainpuhelin vastaa lähes 1 400 yhteydenottoon.
- Yläkouluissa toimii noin 11 000 MLL:n tukioppilasta. Internetissä nuoria tukevat verkkotukioppilaat, verkk@rit.
- 900 MLL:n kouluttamaa lastenhoitajaa työskentelee yli 4 400 perheessä.
- Lähes 2 400 MLL:n kouluttamaa tukihenkilöä tekee työtä perheiden ja lasten parissa.
- MLL ylläpitää yli 500 perhekahvilaa, joissa käydään yli 300 000 kertaa.
- MLL:ssa toimii yli 300 vertaisryhmää, joissa on yli 20 000 käyntiä.
- MLL:n 1 200 kerhossa käydään yli 330 000 kertaa.
- MLL järjestää koulujen alkaessa Hyvä alku koulutielle- ja Hyvä alku yläkouluun -kampanjat, joilla tavoitetaan noin 50 000 ekaluokkalaisen ja noin 50 000 seitsemäsluokkalaisen vanhemmat.

MLL tarjoaa kaikenikäisille mahdollisuuden osallistua työhön lasten hyväksi. MLL:n toiminnan perusta on paikallinen vapaaehtoistoiminta.

www.mll.fi

Sisällys

Tukioppilasohjaajalle | s. 5

MLL tukioppilastoiminnan kumppanina | s. 6

Tukioppilastoiminnan tavoitteet ja arvot | s. 7

Toiminnan järjestäminen omassa kouluissa | s. 9

Yhteistyö yhteisöllisen opiskeluhuollon kanssa | s. 10

Tukioppilastoiminnan vuosisuunnittelu | s. 10

Tukioppilastoiminnan arviointi | s. 12

Laatukriteerit | s. 12

Tukioppilasohjaajan rooli | s. 14

Tukioppilaiden rekrytointi | s. 16

Tukioppilastoiminnan peruskoulutusmalli | s. 18

Osio 1. Tukioppilastoiminnan tavoitteet ja tukioppilaan rooli | s. 20

Osio 2. Myönteisen ilmapiirin vahvistaminen | s. 28

Osio 3. Ryhmän ohjaaminen ja innostaminen | s. 36

Osio 4. Toiminnan suunnittelu | s. 42

Tukioppilasryhmän toiminta lukuvuoden aikana | s. 48

Ryhmäyttäminen | s. 48

Tiedottaminen ja näkyvyys | s. 49

Arviointi ja kehittäminen | s. 51

Kirjallisuutta | s. 54

Liitteet | s. 55

TUKI-
TUKI-
OPPILAS

Tukioppilasohjaajalle

Tukioppilastoiminta tarjoaa rakenteen monenlaisten hyvien asioiden tekemiseen koulussa. Tukioppilaat ovat mukana sekä tapahtumien järjestämisessä että joka päivä esimerkkinä ystävällisestä käyttäytymisestä. Tukioppilastoiminnassa yhdistyvät tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu, muiden oppilaiden ryhmäyttäminen ja monet hauskat tapahtumat. Tukioppilaat ovat vertaisohjaajia, joiden keskustelun aiheeksi sopivat hyvin myös esimerkiksi kaveritaitojen, hyvinvointitaitojen ja mediakasvatuksen teemat.

Tukioppilastoiminta tukee koulun kasvatus- ja opetustyötä ja perusopetuksen opetussuunnitelman tavoitteita. Aihekokonaisuuksista se osuu erityisesti ”Ihmisenä kasvamisen” ja ”Osallistuvan kansalaisuuden ja yrittäjyyden” aihepiireihin. Tukioppilastoiminnan koulutusmateriaaleissa on paljon ilmiölähtöisiä sisältöjä. Siksi tukioppilaita kannattaa pyytää nuorempien oppilaiden oppitunneille mukaan. He voivat myös esimerkiksi ryhmäyttää oppilaita lukuvuoden eri vaiheissa. Toimintaa kannattaa suunnitella vuosittain yhdessä tukioppilaiden ja yhteisöllisen oppilashuollon kanssa. Miettikää yhdessä, mitä teidän koulunne tukioppilastoiminnalle kuuluu? Millaiset asiat teitä mietityttävät?

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) kouluttaa tukioppilasohjaajia ja tukioppilaita sekä tuottaa tukioppilastoimintaan materiaaleja. Tässä oppaassa on ohjeita tukioppilastoiminnan perusasioiden tarkasteluun. Oppaaseen on koottu uusia kehittämisideoita sekä päivitetty tukioppilastoiminnan perinteitä. Oppaan aiemmat versiot on julkaistu vuosina 1997, 2003 ja 2011. Keskeinen muutos on 12 oppitunnin peruskoulutusmalli, aiemman 16 tunnin sijaan. Uudessa oppaassa myös korostetaan arjen pienten tekojen merkitystä, oppituntien ja tapahtumien lisänä. Toivomme, että käytätte opasta soveltaen ideoita oman koulunne hyvinvointityön tarpeisiin.

Toiminnan kehittämisessä on vuosien mittaan kuultu koulujen tukioppilasohjaajien ja rehtorien kokemuksia hyvistä ideoista ja käytännöistä. Tärkeitä kommentteja ja ideoita ovat antaneet myös tukioppilaat, MLL:n nuorisotyön kouluttajat, MLL:n piirien ja keskusjärjestön tukioppilastoiminnasta vastaavat työntekijät. Kiitos kaikille vuosikymmenten varrella mukana olleille ja oleville!

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

”Tukioppilasohjaaja juttelee nuorten kanssa. Hän on kiinnostunut siitä, mitä meille kuuluu. Tukioppilasohjaajalla on ideoita ja hän kyselee nuorten ideoita.”

Tällaisia asioita nuoret pitävät tärkeänä, kun he kertovat yhteistyöstään tukioppilasohjaajan kanssa. Kiitos, että olet mukana tarjoamassa heille näitä kokemuksia!

MLL tukioppilastoiminnan kumppanina

MLL aloitti tukioppilastoiminnan Suomessa vuonna 1972. Ideana oli nuorilta nuorille suunnattu vertaistuki ja ohjaus. Aluksi tukioppilaat keskittyivät päihdevalistukseen. 1980-luvulta alkaen toiminnassa on painotettu yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutustaitoja. Nykyisin tukioppilastoiminnan teemoja ovat myös muun muassa kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäiseminen sekä mediakasvatus.

Tukioppilastoimintaa on noin 90 prosentissa kouluista, joissa on perusopetuksen vuosiluokat 7–9. Tukioppilastoiminnan verkostossa on yli 700 kouluissa toimivaa tukioppilasohjaajaa, 40 tukioppilaskouluttajaa ja vuosittain 11 000 tukioppilasta. Heidän tukenaan ovat MLL:n paikallisyhdistykset, piirit ja keskusjärjestö.

MLL kehittää tukioppilastoimintaa valtakunnallisesti yhteistyökumppaneinaan erityisesti koulut, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA sekä Opetushallitus. Lisäksi MLL tekee kansainvälistä yhteistyötä, syventää tukioppilastoiminnan teemoihin liittyvää osaamista erilaisten materiaalien ja koulutusten avulla ja kehittää tukioppilastoiminnan seurantaa ja arviointia.

MLL tuottaa tukioppilastoimintaan materiaaleja, kouluttaa tukioppilasohjaajia, muita opettajia ja oppilaita, päivittää laatusuosituksia, seuraa toiminnan laajuutta Suomessa sekä ylläpitää Nuortennettiä, jossa on tukioppilaiden valtakunnallinen viestintäkanava. Sieltä löytyvät verkkotehtävät ja testit on tarkoitettu tukioppilastoiminnan ja koulun hyvinvointityön virikkeeksi.

Voit tiedustella kouluttajaa tai kysyä neuvoja tukioppilastoiminnan ohjaajan tehtävässäsi lähimmän MLL:n piirin nuorisotyön koordinaattorilta tai osoitteesta **www.mll.fi/kouluyhteistyo**

MLL:N MATERIAALIT TUKIOPPILASTOIMINTAAN

Tukioppilastoiminnan opas sisältää ohjeet toiminnan käynnistämiseen ja organisoimiseen koulussa.

Verkkokaupasta tilattavat materiaalit:

- Tukioppilaan työvihko (maksuton)
- Tukioppilaiden ja ohjaajien t-paidat ja hupparit
- Tukioppilas-rintamerkit ja -avainnauhat.
  www.mll.fi/kauppa

Julkaisut tukioppilastoiminnan nettisivuilla:

- Tukioppilaan työvihko, tulostettava versio.
  www.mll.fi/kouluille
- Tehtäväkortit, joissa on yksittäisiä tehtäviä. Hakusanojen avulla löydät kuhunkin tilanteeseen ja aiheeseen sopivat tehtävät.
  www.mll.fi/tehtavakortit
- Oppituntimateriaaleja mm. kiusaamisen ehkäisemiseen, mediakasvatukseen, yhdenvertaisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseen, tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluun sekä päihdekasvatukseen. **www.mll.fi/kouluille**

Nuortennetin tukioppilaiden omat sivut:

- Toimintaideoita ja erilaisia tehtäviä, testejä ja videoita, joita voi käyttää vaikkapa kummitunneilla.
- Keskustelua muiden tukioppilaiden kanssa.
- Itse tehty -projektirahan hakeminen tukioppilastoiminnan uusiin projekteihin.
  www.mll.fi/tukioppilaat

Tukioppilastoiminnan tavoitteet ja arvot

Tukioppilastoiminnan tavoitteet ovat koulukohtaisia ja niitä voi tarkentaa vuosittain.

MLL on määritellyt tukioppilastoiminnan yleiset tavoitteet. Ne ovat yhteneväisiä perusopetuslain (1998, 2. §) kanssa, jonka mukaan *”perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja”*.

Tavoitteet liittyvät myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin, joiden mukaan kouluissa on tavoitteena luoda toimintakulttuuria, joka edistää oppimista, osallisuutta, hyvinvointia ja kestävää elämäntapaa, ja jossa tukioppilastoiminta nähdään osana koulun demokratiaa ja osallisuustoimintaa (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 23, 26).

Tukioppilastoiminta perustuu ajatukseen siitä, että nuorten välisellä **vertaistuella** on paljon merkitystä, kun edistetään hyvinvointia ja ehkäistään ongelmia. Esimerkiksi kiusaamisen ehkäisemisessä tukioppilaiden tietoinen, kaikkia kannustava ja hyväksyvä toiminta nostaa muidenkin kynnystä kohdella muita oppilaita loukkaavasti.

Kun nuoret saavat **vaikuttaa** asioihin koulussa, he myös oppivat demokratiaa ja asioiden pohtimista monesta näkökulmasta. Tukioppilastoiminta lisää **koulun aikuisten ja oppilaiden yhteistyötä**. Kun koulussa sovitaan, että tukioppilaat kertovat opettajille huomatessaan jonkun oppilaan olevan usein yksin tai joutuvan kiusatuksi, tieto puuttumisen tarpeesta tulee nopeammin aikuisille.

MLL:n tukioppilastoiminnan yleiset tavoitteet ja toimintaperiaatteet

1. **Toiset huomioivan käyttäytymisen edistäminen koulussa, esim.**

– Vahvistetaan kouluviihtyvyyttä, jotta kaikki voivat kokea kuuluvansa kouluyhteisöön.
– Luodaan reilua ja kannustavaa ilmapiiriä.
– Lisätään myönteistä vuorovaikutusta ja kunnioittavaa kohtaamista.
– Ymmärretään yhdenvertaisuusperiaatteet, suunnitellaan ja toimitaan niiden mukaisesti.
– Tuetaan opiskeluryhmien myönteistä ilmapiiriä ryhmäyttämällä.

2. **Oppilaiden osallisuuden lisääminen koulussa, esim.**

– Rakennetaan toiminnallista kulttuuria: itse tekemistä, ideointia ja osallistumista suunnitteluun ja toteuttamiseen.
– Varmistetaan oppilaiden vaikuttamismahdollisuudet: nuorten ääni ja asiantuntemus kuuluvat koulun arkeen liittyvissä asioissa.
– Rohkaistaan yhteistyötä ja vuorovaikutusta koulun aikuisten ja oppilaiden välillä.

3. **Yksilönä kehittyminen, esim.**

– Harjoitellaan rohkeutta ottaa asioita puheeksi ja vaikuttaa niiden ratkaisemiseen.
– Harjoitellaan sosiaalisia taitoja, mm. empatiakykyä ja taitoa toimia vastuullisesti kouluyhteisössä ja nettiympäristöissä.
– Harjoitellaan vastuun kantamista ja aktiivista kansalaisuutta.
– Harjoitellaan suunnittelu- ja organisointitaitoja sekä tiimityöskentelytaitoja.

4. **Ongelmien ennaltaehkäiseminen kouluyhteisössä, esim.**

– Ehkäistään kiusaamista ottamalla ennakkoon loukkaava kohtelu puheeksi ja aina kun sitä huomataan.
– Sovitaan, että tukioppilaat kertovat aikuisille huomatessaan, jos jossakin ryhmässä tai tilanteessa joku suljetaan ulkopuolelle tai jotakin kohdellaan loukkaavasti. Kiusaamiseen ja vaikeisiin ongelmatilanteisiin puuttuminen ja niiden ratkaiseminen ovat koulun aikuisten vastuulla, mutta on tärkeää, että tukioppilaat kertovat huomioistaan.
– Torjutaan yksinäisyyttä mm. ryhmäyttämällä, tervehtimällä, toiminnallisilla tehtävillä ja tarjoamalla tutustumismahdollisuuksia. Luodaan myönteistä ja kaikki mukaan ottavaa ilmapiiriä.
– Tehdään myönteistä kulttuuria rakentavaa vertaisohjausta esim. mediakasvatuksessa, päihdekasvatuksessa tai tunne- ja vuorovaikutustaidoissa.

TUKIOPPILASTOIMINNAN ARVOT

Yhdenvertaisuus on jokaisen yksilön arvostamista omana itsenään. Tukioppilastoimintaa kasvattaa kykyä hyväksyä itsensä ja toiset yhdenvertaisina ja ainutlaatuisina yksilöinä. Tukioppilaan tehtävä on levittää yhdenvertaisuuden ajatusta kouluyhteisössä.

Vapaaehtoisuus. Tukioppilaiden vapaaehtoisuus näkyy haluna kantaa vastuuta ja toimia koko kouluyhteisön parhaaksi. Yhteisessä vapaaehtoistyössä jokaisen panosta arvostetaan.

Ilo ja toiminnallisuus ovat tukioppilastoiminnan kantava voima. Tekemisen ilo, hauskat ideat ja virkistävä toiminta luovat kouluarkeen myönteistä ilmapiiriä.

Luottamuksellisuus. Tukioppilas pitää hänelle osoitetun luottamuksen. Vakavissa asioissa tukioppilaan tulee ottaa huoli puheeksi koulun aikuisen kanssa, ja tukioppilaalla on oikeus puhua aikuisen kanssa luottamuksellisesti.

Nuoruuden arvostus. Nuoruus on tärkeä elämänvaihe. Nuoret osaavat antaa toisilleen vertaistukea ja heillä on paljon annettavaa myös kouluyhteisön kehittämisessä.

Osallisuus ja nuorten äänen kuuluminen. Nuorten ideat huomioidaan koulun toiminnassa. He ovat mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa. Koulun asioihin vaikutetaan monissa osallisuusryhmissä, joiden kannattaa toimia yhdessä aktivoiden kaikkia oppilaita vaikuttamistoimintaan.

Toiminnan järjestäminen omassa koulussa

Kun koulussa päätetään aloittaa tukioppilastoiminta, se nivotaan rehtorin johdolla koulun vuosittaiseen toimintasuunnitelmaan. Tukioppilastoiminta tulisi merkitä kunnan ja koulun opetussuunnitelmaan joko valinnaisaineena, kerhotuntina tai muulla tavoin. Samassa voi kuvata oman koulun toiminnan tavoitteet ja sen, millaisen korvauksen tukioppilasohjaaja saa työstään.

Henkilökunnan kesken sovitaan, miten tukioppilastoimintaa ryhdytään toteuttamaan. Tukioppilasohjaaja ja hänen työparinsa vastaavat toiminnasta, mutta sille tarvitaan koko kouluyhteisön tuki.

12 ASKELEELLA ALKUUN

1. Käynnistystilaisuus. Koulun johto ja henkilökunta tutustuvat tukioppilastoimintaan: mitä tukioppilastoiminta on ja miksi se aloitetaan. MLL:n piiritoimistosta voi pyytää työntekijän kertomaan tukioppilastoiminnasta henkilökunnalle.

2. Nivominen koulun hyvinvointityöhön. Missä toiminta- ja hyvinvointisuunnitelman mukaisissa toiminnoissa kaivattaisiin oppilaita vaikuttamaan asioihin, vertaisohjaajiksi tai järjestämään myönteistä ilmapiiriä edistävää toimintaa? Miten tukioppilaat tekevät yhteistyötä koulun muiden osallisuusryhmien kanssa (esim. oppilaskunta tai vertaissovittelijaoppilaat)? Millaista yhteistyötä tehdään opiskeluhuoltotyöryhmän kanssa? Miten tukioppilastoiminta kirjataan koulun hyvinvointisuunnitelmaan?

3. Pitkän tähtäimen tavoitteet. Mitä asioita koulun ilmapiirissä pitäisi vahvistaa? Ovatko esim. hyvinvointikyselyt tuottaneet tietoa siitä, missä kaivattaisiin oppilaiden aktiivisuutta? Tarvitsevatko 7., 8., vai 9. luokat ryhmäyttämistä vai ehkä kaikki? Miten otetaan vastaan kesken lukuvuoden muuttaneet? Näitä asioita pohtimalla sovitaan tukioppilastoiminnalle tavoitteita.

4. Rakenteet. Onko tukioppilastoiminta valinnaisaine, kerhotoimintaa vai oppilaskuntatoiminnan kaltaista toimintaa? Sovitaan ohjaajien palkkiosta.

5. Tukioppilaiden ohjaaminen. Valitaan tukioppilasohjaaja ja hänelle työpari, joka voi olla esim. toinen tukioppilasohjaajaksi nimetty opettaja, kuraattori tai koulun nuorisotyöntekijä.

6. Tukioppilasohjaajan tai ohjaajien perehdytys ja tuki. Ohjaaja osallistuu MLL:n koulutukseen ja saa tukioppilastoiminnan aineistot. Jos koulussa on ollut tukioppilastoimintaa, kannattaa aiempaa ohjaajaa haastatella siitä, mitä ennen on tehty.

7. Valitaan tukioppilaat. (ks. s. 16)

8. Koulutetaan tukioppilaat. Kouluttaja-apua voi kysyä MLL:n piiritoimistosta tai ohjaaja voi kouluttaa heidät itse tämän oppaan avulla.

9. Vuosisuunnitelma. Tukioppilaat ja tukioppilasohjaaja tekevät lukuvuodelle vuosisuunnitelman huomioiden koulun toimintasuunnitelman. (ks. s. 43 ja liite 1)

10. Tukioppilaiden osallistumisen käytännöt selkeiksi. Milloin ja missä tukioppilaat kokoontuvat? Millä ehdoilla tukioppilas voi olla poissa omilta oppitunneilta? Kenen kanssa poissaoloista sovitaan ja pitääkö poissaolot korvata ja miten se tehdään?

11. Tiedottaminen. Toiminnan käynnistymisestä tiedotetaan koko kouluyhteisölle sekä vanhemmille: keitä tukioppilaat ovat, mitä he tekevät ja missä tilanteissa heiltä voi pyytää apua.

12. Arviointi. Tukioppilaat, ohjaaja ja koulun johto arvioivat ensimmäistä toimintavuotta. Muille oppilaille voidaan tehdä esim. kysely, jolla kerätään kokemuksia tukioppilaiden toiminnasta. Arvioinnin tulokset huomioidaan seuraavan lukuvuoden suunnittelussa.

Yhteistyö yhteisöllisen opiskeluhuollon kanssa

Kouluissa on usein muitakin oppilaiden osallisuusryhmiä, kuten esimerkiksi oppilaskunta, vertaissovittelu ja KiVa Koulu -toiminta. Ryhmien on hyvä tehdä työnjakoa ja toteuttaa yhteisiä projekteja kouluilmapiirin kehittämiseksi. Tukioppilaat kannattaa ottaa mukaan koulun hyvinvointityöryhmiin, joissa on oppilaiden edustus.

Tukioppilastoimintaa ei ole tarkoitettu vakavien ongelmien ratkaisuun. Niitä varten on yksilöllinen opiskeluhuolto. Tukioppilaskoulutuksessa harjoitellaan kuuntelemaan toista, havaitsemaan yksinäisyyttä ja kysymään toiselta, tarvitseeko tämä apua. Tukioppilaita kannattaa rohkaista ottamaan huomaamiaan huolia puheeksi koulun aikuisten kanssa. Tukioppilastoiminnasta on parhaiten hyötyä koulun hyvinvointityössä, kun tukioppilasohjaaja osallistuu aktiivisesti koulun vuositeemojen suunnitteluun ja on perillä koulun opiskeluhuoltotyöstä.

Tarkoitus on, että tukioppilaat ovat mukana määrittelemässä toimintansa vuosittaisia tavoitteita. MLL:n tekemien tukioppilastoiminnan arviointitutkimusten mukaan osassa kouluista henkilökunta määrittelee tavoitteet itse, pohtimatta niitä oppilaiden kanssa. Osassa kouluista on toimittu perinteiden mukaan, pohtimatta tavoitteita lainkaan.

Vinkki

Tukioppilaat apuun suunnitelmallisesti
Miettikää, olisiko jollakin luokalla erityisesti tarvetta ryhmäyttämiselle?
Onko koulussanne mietitty, miten kesken vuoden tuleva oppilas otetaan vastaan?
Miten tukioppilaat ja yhteisöllinen oppilashuolto voisivat tehdä yhteistyötä näissä asioissa?

Tukioppilastoiminnan vuosisuunnittelu

Tukioppilaat ja ohjaaja tekevät toimintasuunnitelman siitä, mitä tukioppilaat tekevät lukuvuoden aikana. Suunnitelmaan kirjataan jokapäiväiset tehtävät, esimerkiksi moikkaaminen ja koulunvaihtajien vastaanottaminen, sekä valmisteluja vaativat tapahtumat. Kun tukioppilaat itse suunnittelevat toimintaa ja saavat kokemuksen yhteistyöstä, he sitoutuvat innokkaammin toteutukseenkin. Tässä muutamia vinkkejä:

ESIMERKKI TUKIOPPILASTOIMINNAN KIRJAAMISESTA

”Tukioppilaat valitaan ja koulutetaan 7. luokan keväällä. Tukioppilastoimintaa toteutetaan 8. luokan valinnaisainekurssina, jonka laajuus on xx tuntia, johon sisältyy MLL:n tukioppilastoiminnan oppaan mukainen 12 tuntia kestävä peruskoulutus.

Kurssin aikana tukioppilaat mm. osallistuvat tulevien 7.-luokkalaisten ryhmäyttämiseen, järjestävät lukuvuoden aikana kaksi tapahtumaa sekä ryhmäyttäviä tunteja kummiluokilleen, jotka valitaan 5.–7. luokista.

Tukioppilasohjaaja opettaa valinnaisainekurssilla ja saa lisäksi 9. luokan tukioppilaiden ohjaamisesta yhden vuosiviikkotunnin korvauksen.

8.–9.-luokkalaisille tukioppilaille tarjotaan vuosittain jatkokoulutusta tukioppilasohjaajan ja tukioppilaiden yhdessä valitsemasta teemasta (esim. mediakasvatus, vuorovaikutustaidot tai yhdenvertaisuus).

Tukioppilaat tekevät yhteistyötä opiskeluhuollon kanssa siten, että kuraattori osallistuu kaksi kertaa vuodessa tukioppilaiden tapaamiseen ja tukioppilaat esittelevät toimintaansa sekä oppilaiden hyvinvointikyselyn tuloksia henkilökunnalle kerran lukuvuodessa.”

POHDITTAVAKSI

- Onko koulullanne juuri nyt menossa prosesseja, joissa tukioppilaiden mukanaolosta olisi erityisesti hyötyä?
- Toimitaanko väistötiloissa ja arkeen toivottaisiin piristävää tekemistä?
- Ovatko koulun yksiköt erillään ja kaipaisivat enemmän yhteydenpitoa?
- Olisiko yhtenäiskoulun ylä- ja alaluokkien välillä hyvä olla enemmän yhteistä tekemistä?
- Olisiko ilmiöopetukseen mukava liittää ryhmäyttäviä tehtäviä, joita tukioppilaat voisivat ohjata?
- Voisiko vuorovaikutusta lisätä ottamalla tukioppilaat mukaan järjestämään yhteisöllisiä tapahtumia? Tarvitaanko ehkä moikkausviikko?

- **Koulun toimintasuunnitelmaan** kannattaa perehtyä yhdessä. Mitä ideoitanne voisitte yhdistää sellaisiin tapahtumiin tai teemaviikkoihin, joita on muutenkin työn alla? Miten voisitte yhdistää voimianne koulun hyvinvointityön kanssa?
- **Vuosikello**. Suunnitelma kannattaa kirjata vuosikellon muotoon. Kun merkitsee tapahtumat kalenteriin eri kuukausille, on helpompi arvioida, onko tekemistä sopivasti tukioppilaiden määrään ja käytettävissä olevaan aikaan nähden. Vuosikellomalli liitteessä 2.
- **Yksittäisen toimintaidean suunnittelu ja toteutus**. Ketkä osallistuvat järjestelyihin? Kuka tekee mitä? Miten tiedotetaan etukäteen jne.?
- **Muistiinpanot edellisiltä vuosilta**. Tukioppilasohjaajan kannattaa tehdä muistiinpanoja toiminnasta ja tapahtumista. Se helpottaa suunnittelua seuraavina vuosina, erityisesti jos ohjaaja vaihtuu. Toiminnasta kannattaa tehdä jaettu verkkokansio, johon tallennetaan tapahtumiin ja toimintaan liittyvät tiedostot vuosittain. Apua voi olla myös aiemmista ilmoituspohjista ym.
- **Ideoita** tukioppilastoimintaan löytyy mm. osoitteesta **mll.fi/ideoita-tukioppilastoimintaan**. Lisää ideoita on Tukioppilaan työvihossa.

Vinkki

Vuosisuunnittelun aluksi voi järjestää idearіihen tai selvittää kyselyllä tukioppilaiden tai kaikkien oppilaiden toiveita.

Tukioppilaiden peruskoulutusmalli -luvun yhteydessä ja liitteessä 1 on mallipohja vuosisuunnitelman tekemiseen. Käytännössä voitte tehdä esimerkiksi niin, että kutsutte 9.-luokkalaiset tukioppilaat mukaan peruskoulutukseen toiminnan suunnittelua koskeville oppitunneille. Voitte myös koota tukioppilastoiminnasta kansiota, joka siirtyy aina seuraavalle tukioppilasryhmälle edellisten lopettaessa peruskoulun. (ks. osio 4).

RAHOITUSVINKKEJÄ

Tukioppilastoimintaa voi järjestää lähes nollabudjetilla, mutta kuluja voi syntyä mm. koulutusten, leirien ja tapahtumien järjestelyistä sekä materiaaleista. Monet koulut budjetoivat tukioppilastoiminnan kuluihin. Lisäksi koulut rahoittavat tukioppilastoimintaa esim.

- järjestämällä tukioppilastoimintaa valinnaisaineena
- Taksvärkkituoton tai kouluvalokuvauksen tuotoilla
- perustamalla tukioppilaille tilin, johon kerätään toimintarahaa tempauksilla, myyjäisillä tms.
- tekemällä yhteistyötä MLL:n paikallisyhdistyksen kanssa. Monet paikallisyhdistykset esim. auttavat tukioppilaskoulutusten järjestämisessä tai kustantavat tukioppilaille t-paidat. Vastaavasti tukioppilaat auttavat esim. lastentapahtumissa tai lipaskeräyksissä.
- kysymällä apua, jossa raha ei liiku, esim. nuorisotoimen tai seurakunnan tarjoamat maksuttomat tilat tai kaupoista lahjoituksina saadut tarjoilut
- tekemällä yhteistyötä koulun vanhempainyhdistyksen tai muiden paikallisten järjestöjen kanssa
- hakemalla MLL:lta nuorten omille ideoille Itse Tehty -stipendejä, **www.mll.fi/itsetehty**
- hakemalla Nuorten Akatemialta haavoittuvassa elämäntilanteessa olevien nuorten kanssa toimimiseen Mahis-rahaa, **www.nuortenakatemia.fi**
- osoittamalla tukioppilasohjaajalle lauantaityöpäivän tukioppilasleirin ajaksi
- pitämällä tukioppilaiden hyväksi kioskia opettajainhuoneessa.

Tukioppilastoiminnan arviointi

Tukioppilastoimintaa voi arvioida kysymällä palautetta tukioppilailta ja muilta oppilailta. Ollaanko päästy tavoitteisiin? Millaisia muutoksia saatiin aikaan? Mitä vielä pitäisi kehittää? Arvioinnin voi toteuttaa esimerkiksi kyselylomakkeella.

Arvioinnin voi liittää toiminnan tavoitteelliseen suunnitteluun esimerkiksi seuraavasti:

1. Toteuttakaa oppilaille hyvinvointikartoitus (ks. s. 53).
2. Tulkitkaa tuloksia yhdessä tukioppilaiden kanssa.
3. Kertokaa tuloksista ja tulkinnoistanne koulun henkilöstölle.
4. Tehkää kehittämissuunnitelma, jossa on omat tehtävät aikuisille, tukioppilaille ja muille koulun osallisuusryhmille.
5. Toteuttakaa kehittämissuunnitelmassa sopimanne asiat.
6. Arvioikaa niiden toteutumista.

Arviointia varten pohditaan myös, miten toiminnasta raportoidaan ja kenelle. Mitä seurantatietoa koulussa tarvitaan?

Kannattaa sopia, miten tapahtumista ja kummitunneista kerätään oppilaiden ja henkilökunnan palautetta, mitä heiltä kysytään sekä miten palautteita käsitellään tukioppilaiden ja kyselyyn vastanneiden kanssa.

Arvioinnin yhteydessä on tärkeää miettiä, miten toimintaa kehitetään palautteen perusteella. Luonteva hetki arvioinnin yhteenvedolle on lukukauden loppu, ja sen voivat tehdä tukioppilasohjaaja, rehtori, tukioppilaat ja muut toiminnassa mukana olevat yhdessä. Edellisvuosien arviointeihin on hyvä palata ja samalla voidaan sopia tulevan toiminnan tavoitteet. Tukioppilasohjaajien vaihtumisen varalta arviointitieto on tärkeää sijoittaa jaettuihin verkkokansioihin, joihin uudella tukioppilasohjaajalla ja esimerkiksi rehtorilla on pääsy.

Laatukriteerit

MLL on tehnyt vuosien varrella toteutettujen arviointitutkimusten perusteella tukioppilastoiminnalle laatukriteerit. On osoittautunut, että tukioppilastoiminta on yleensä monipuolisinta, sujuvinta ja pitkäjänteisintä kouluissa, joissa toimitaan kriteerien kuvaamalla tavalla.

Pika-arviointina voit pohtia, toteutuvatko kriteerit omassa koulussasi tällä hetkellä.

Merkitse kunkin kriteerin kohdalle numero 1–3 sen mukaan, kuinka hyvin se toteutuu.
Numero 1 = ei toteudu, 2 = toteutuu melkein, 3 = toteutuu.

Tukioppilaat

1. saavat vähintään 12 tunnin mittaisen peruskoulutuksen. 1 2 3
2. tekevät toimintasuunnitelman koko lukuvuoden ajaksi. 1 2 3
3. kokoontuvat säännöllisesti suunnittelemaan toimintaa ja sopimaan työnjaosta yhdessä tukioppilasohjaajan kanssa. 1 2 3
4. toimivat läpi lukuvuoden. 1 2 3
5. auttavat ja tukevat nuorempia oppilaita tarvittaessa. 1 2 3

Tukioppilasohjaaja

1. Koulussa toimii tukioppilasohjaaja, jolla on vähintään yksi työpari tukioppilaiden ohjaamisessa (toinen tukioppilasohjaaja, kuraattori, nuorisotyöntekijä tms.) 1 2 3
2. käyttää toimintaan vähintään tunnin työaikaa viikossa. 1 2 3
3. on suorittanut MLL:n tukioppilasohjaajan peruskoulutuksen. 1 2 3
4. osallistuu MLL:n järjestämiin tukioppilasohjaajien jatkokoulutuksiin, seminaareihin tai tapaamisiin vähintään joka kolmas vuosi. 1 2 3
5. on tilannut MLL:n uutiskirjeen ja hyödyntää MLL:n tukioppilastoiminnan materiaaleja. 1 2 3

Tukioppilastoiminnan asema koulussa

1. Tukioppilastoiminta on kirjattu koulun vuosisuunnitelmaan ja/tai opiskeluhuollon suunnitelmaan. 1 2 3
2. Koulun aikuisilla on kiusaamiseen puuttumiseen selkeät toimintatavat, jolloin tukioppilastoiminnan asema selkeytyy. 1 2 3
3. Koulun oppilaat ja henkilökunta tietävät, ketkä toimivat tukioppilaina. 1 2 3
4. Koulun henkilökunta tietää, mitä tukioppilailta voi ja mitä ei voi odottaa kiusaamisen ehkäisemisessä. 1 2 3
5. Tukioppilastoiminnalla on riittävä tuki koulun johdolta. 1 2 3
4. Koulu tekee yhteistyötä nuorisotoimen, seurakunnan, MLL:n paikallisyhdistyksen tai muiden toimijoiden kanssa vahvistaakseen tukioppilaiden koulutusta ja vaikutusmahdollisuuksia. 1 2 3

ARVIOINTIVÄLINEITÄ

- Koulurekisteri, johon MLL kokoa valtakunnallista tietoa tukioppilastoiminnasta tilastoidakseen toiminnan kehittymistä ja laajuutta Suomessa. www.mll.fi/koulurekisteri
- Hyvinvointikartoitus oppilaille. (ks. s. 53)
- Kysely tukioppilaille. (ks. s. 53)
- Tukioppilaiden itsearviointilomake Tukioppilaan työvihossa.
- Tämän oppaan tehtävät ”Millainen tukariryhmämme on?” ja ”Tukioppilastoiminnan arviointi”.
- Tukioppilaiden oppimispäiväkirja tukioppilaan oman kehittymisen tueksi.

MLL:n koulurekisteri

Päivittäkää koulunne tiedot MLL:n koulurekisteriin ainakin vuosittain. Tarvitsemme koulunne yhteystiedot, jotta saatte maksuttomia materiaaleja. Tukioppilasohjaajan nimi on meille tärkeä tieto, jotta voimme lähettää kutsuja esim. koulutuksiin.

Koulurekisterissä seuraamme myös mm. sitä, missä kouluissa on järjestetty tukioppilaiden peruskoulutuksia, mitä toimintaa tukioppilaat järjestävät ja mihin MLL:n koulutuksiin tukioppilasohjaajat ovat osallistuneet. **www.mll.fi/koulurekisteri**

Tukioppilasohjaajan rooli

Tukioppilasohjaaja pääsee tutustumaan nuorten ajatuksiin ja vaikuttamismahdollisuuksiin eri tavalla kuin opettajan roolissa yleensä. Ohjaajaksi sopii aikuinen, joka on kiinnostunut nuorten ohjaamisesta ja kouluilmapiirin kehittämisestä. On hyvä, jos ohjaaja tulee kouluyhteisöstä ja tuntee koulun toimintatavat. Ohjaajan kannattaa olla aktiivisesti mukana koulun toimintasuunnittelussa, jotta tukioppilastoimintaa voi nivoa koulun muihin tavoitteisiin.

Uuden tukioppilasohjaajan valinnassa huomioitavaa

1. Tukioppilasohjaajan toimintakausi voi olla rajattu (esim. kaksi vuotta) tai siihen voidaan valita toistaiseksi.
2. Tukioppilasohjaajana voi toimia esim. opettaja, opinto-ohjaaja, kuraattori, koulun nuorisotyöntekijä, terveydenhoitaja, koulunkäyntiavustaja tai kunnan nuorisotyöntekijä.
3. Tukioppilasohjaajan perehdyttää tehtävään MLL, joka tarjoaa koulutusta ja materiaaleja sekä auttaa tukioppilastoiminnan käynnistämisessä (ks. **www.mll.fi/tukioppilastoiminta**).
4. Edellinen tukioppilasohjaaja perehdyttää uuden siihen, miten tukioppilastoimintaa on aiemmin omassa koulussa tehty. Koulussa olisi hyvä koota vuosittain tietoa ja materiaaleja toiminnasta esim. jaettuihin kansioihin, joihin uudelle ohjaajalle annetaan käyttöoikeus.
5. Tukioppilasohjaajalle tulee osoittaa työpari. Tukioppilasohjaajia voidaan nimetä kaksi tai työparina voi toimia esim. kuraattori, koulun nuorisotyöntekijä tai oppilaskunnan ohjaava opettaja.
6. Ohjaajan tulee saada tehdystä työstä korvausta, esim. vuosiviikkotunteina, tai tukioppilastoiminta voidaan järjestää valinnaisaineena tai kerhotoimintana.

Tukioppilasohjaajan tehtävässä tarvitaan projektin toteuttamis- ja fasilitointitaitoja: suunnittelemista, työnjakoa, tarvikkeiden hankkimista, nuorten ohjaamista, yhteistä toteuttamista ja arviointia. Ohjaaja opettaa tukioppilaille tiimityötaitoja, vuorovaikutustaitoja, empaattisuutta sekä tekemisen iloa.

Moni ohjaajista pitää erityisesti tukioppilastoiminnan vapaamuotoisuudesta ja toiminnallisuudesta. Vuosittaisen suunnitelman avulla tukioppilasohjaaja voi itse säädellä tekemisen määrää, sillä perustehtävien lisäksi koulussa voidaan suunnitella omia projekteja.

TUKIOPPILASOHJAAJAN PERUSTEHTÄVÄT

- Uusien tukioppilaiden valitseminen yhdessä nykyisten tukioppilaiden kanssa.
- Tukioppilaiden toiminnan ohjaaminen ja säännöllinen yhteydenpito tukioppilaiden kanssa.
- Tukioppilaiden ryhmäyttäminen.
- Tukioppilaiden kouluttaminen tai koulutuksen järjestäminen yhdessä MLL:n kanssa.
- Lukuvuosittaisen toimintasuunnitelman tekeminen tukioppilaiden kanssa nivomalla se koulun toimintasuunnitteluun.
- Tukioppilaiden toiminnasta tiedottaminen oppilaille ja koulun aikuisille yhdessä tukioppilaiden kanssa.
- Tukioppilaiden esillä pitäminen koulun toiminnan suunnittelussa: kun koulussa herää kehittämistarpeita, mitä tukioppilaat voisivat tehdä (esim. välituntitoiminta ja tapahtumien järjestelyihin osallistuminen).
- Tukioppilaiden innostaminen, palautteen antaminen ja palkitseminen.
- Todistusten antaminen tukioppilastoiminnasta.

Tukioppilastoiminta on osa muuta koulun toimintaa ja hyvinvointityötä. Kyse on yhteisöllisestä toiminnasta ja siksi ohjauksessa olisi hyvä olla mukana ainakin kaksi aikuista. Ideointi on usein yhdessä hauskempaa. Tehtävissä voidaan joustaa sen mukaan, kummalla on milloinkin enemmän aikaa. Se on tärkeää, sillä lukuvuoden aikana jokaisella opettajalla on erityisen kiireisiä jaksoja. Työparin kanssa ohjaustehtäviä voi monipuolistaa, vaihdella ja vuorotella kummankin vahvuuksien, kiinnostuk-

sen ja elämäntilanteen mukaan. Työparin kanssa voi peilata omia ajatuksiaan sekä miettiä, miten erilaiset ideat sopisivat koulun muuhun toimintaan. Työparia kaivataan erityisesti koulutuksissa, leireillä ja teemaviikoilla.

Tukioppilasohjaaja edistää oppilaiden osallisuutta. Toiminta on parhaimmillaan oppilaiden itse suunnittelemaa, toteuttamaa ja arvioimaa. Osallisuus voi lähteä siitä, että tukioppilaat saavat itse vaikuttaa omien kokoontumistensa paikkaan, aikaan ja sisältöön. Tukioppilaat voivat vaikuttaa siihen, millaista toimintaa he haluavat järjestää. Heitä kannattaa pyytää miettimään, millaista toimintaa koulu ja sen oppilaat heidän mielestään kaipaisivat.

Tukioppilasohjaaja huolehtii myös toiminnan rajaamisesta. Kouluvuoden aikana tulee myös hetkiä, jolloin väsymys painaa oppilaita. Tämä kannattaa huomioida jo suunnitteluvaiheessa. Oppilaita tulee ohjata siihen, että tehdään ne asiat, jotka on luvattu. Ryhmälle ei oteta liikaa tehtäviä. Vastuuta jaetaan, eikä samoja oppilaita nimetä kaikkiin tukioppilastoiminnan tehtäviin.

Tukioppilaaksi hakeutuu usein nuoria, jotka muutenkin harrastavat paljon. Ohjaajan on hyvä kysyä, jaksaako oppilas hoitaa tukioppilaan tehtävää kaiken muun koulutyönsä lisäksi. Koulussa voidaan myös sopia, että oppilas voi olla samanaikaisesti vain yhdessä koulun luottamustoimessa. Lisäksi voidaan sopia, että tukioppilaan tehtävästä voi pitää tarvittaessa taukoa.

Tukioppilaiden rekrytointi

Kouluilla on erilaisia tapoja valita tukioppilaat. Myös tukioppilaiden määrä vaihtelee. Aluksi usein mietitään, miltä luokka-asteilta tukioppilaille halutaan valita kummiluokat, joita ryhmäytetään lukuvuoden mittaan.

Tukioppilaita valitaan yleensä 2–4 kummiluokkaa kohden. Tavallisimmin kummiluokkia ovat 7. luokat, koska ne ovat yleensä ryhminä uusia, mutta myös muut luokka-asteet hyötyvät ryhmäyttämisestä. Monissa kouluissa tukioppilaiden kummiluokat ovat 6.–9. luokilta.

Tukioppilaat kannattaa valita ja kouluttaa 7. tai 8. luokan keväällä. Silloin he ovat valmiita ottamaan uudet luokat vastaan heti elokuussa tai jo kevään tutustumispäivissä. Joissakin kouluissa koulutus kestää koko lukuvuoden, esimerkiksi silloin, kun tukioppilastoiminta on valinnaisaineena. Tuolloin tukioppilaat voivat järjestää tapahtumia ja kummiluokkatunteja osana koulutustaan.

Tukioppilaiden valitsemiseen on monia käytäntöjä, esimerkiksi seuraavat:

- **Hakemus ja haastattelu.** Tukioppilaaksi haetaan hakulomakkeella tai vapaamuotoisella hakemuksella. Jokaisella on aito mahdollisuus kertoa haluavansa tukioppilaaksi. Tukioppilasohjaaja haastattelee yhdessä vanhojen tukioppilaiden kanssa kaikki hakijat. Haastattelu on tärkeä, sillä moni hakija soveltuu tukioppilaaksi, vaikka hakemuksen kirjoittaminen olisikin hänelle vaikeaa. Toisia taas haastattelutilanne jännittää, jolloin kirjallinen hakemus antaa mahdollisuuden osoittaa oma kiinnostus ja motivaatio tukioppilaaksi. Tukioppilasohjaaja ja nykyiset tukioppilaat valitsevat yhdessä uudet tukioppilaat.
- **Valinnaisaine.** Jos tukioppilastoiminta on valinnaisaine, kurssille useimmiten otetaan mukaan niin monta oppilasta kuin mahtuu. Varsinaiseen toimintaan heistä jää yleensä osa. Kurssin aikana ohjaajalla on mahdollisuus jutella oppilaiden kanssa heidän motivaatiostaan toimia tukioppilaina myös kurssin jälkeen ja haastatella mukaan tulevat.
- **Oppilaiden äänestys**. Joskus tukioppilaat äänestetään luokassa samaan tapaan kuin oppilaskuntaedustajat. Äänestyksenkin yhteydessä olisi hyvä järjestää hakijoiden haastattelu, ettei mukaan äänestetä vitsinä jotakuta, jota tehtävä ei oikeasti kiinnosta. Toisaalta joku toiminnasta oikeasti kiinnostunut voi jäädä äänestyksen takia ulkopuolelle.

Tukioppilaan ei tarvitse olla koulussa erityisen menestynyt oppilas. Tukioppilasryhmään on hyvä valita monenlaisia nuoria. Ohjaaja voi harkintansa mukaan valita tukioppilaiksi myös sellaisia oppilaita, joilla on vaikeuksia omassa koulunkäynnissä tai elämänhallinnassa, sillä he saattavat hyötyä tukioppilaskoulutuksesta ja mahdollisuudesta osallistua yhteisten tapahtumien järjestämiseen. Tukioppilaana toimiminen harjaannuttaa vuorovaikutustaitoja ja antaa mahdollisuuden kiinnittyä yhteisöön.

Tukioppilaat kouluttaa tehtäväänsä joko tukioppilasohjaaja tai MLL:n kouluttaja tai he yhdessä. Suositeltu peruskoulutuksen kesto on 12 oppituntia. Lisäksi tukioppilaille voidaan järjestää jatkokoulutuksia (ks. **www.mll.fi/tukioppilastoiminta**).

HAASTATTELUKYSYMYKSIÄ TUKIOPPILAAKSI HAKEVILLE

1. Kerro lyhyesti itsestäsi.
2. Miksi haluat tukioppilaaksi?
3. Millainen on mielestäsi hyvä tukioppilas?
4. Mitä haluaisit tehdä tukioppilaana koulussamme?
5. Missä asioissa ystäväsi / muut ihmiset luottavat sinuun?
6. Miten annat myönteistä palautetta muille?
7. Mistä tulet kiukkuiseksi ja miten pystyt purkamaan kiukkuasi?
8. Jos olisit tukioppilas, missä asioissa olisit tarkka siinä, miten käyttäydyt?
9. Onko jotain, mikä tukioppilastoiminnassa mietityttää sinua? Haluaisitko kysyä siitä jotakin?

Lähde: muokattu Jussinpekan koulun haastattelurungosta.

TUKIOPPILAS TOIMII REILUSTI

Tukioppilaalta odotetaan ystävällistä ja hyväksyvää käyttäytymistä. Joskus voi käydä niin, että tukioppilas kiusaa tai häiritsee jatkuvasti luokan työrauhaa. Koulussa on hyvä sopia, miten tällaisessa tilanteessa toimitaan. Usein tukioppilaan kanssa keskustellaan vakavasti, ja hänellä on tilaisuus korjata virheensä. Pienten töppäysten jälkeen asiat voidaan sopia, mutta esim. jatkuvan kiusaamisen vuoksi voidaan päätyä erottamaan tukioppilas tehtävästään.
Ks. tukioppilaan roolista s. 20.

Vinkki

Tapaa tukioppilaiden peruskoulutukseen tulijat ainakin kerran ennen koulutusta. Tutustukaa ja tehkää muutamia ryhmäyttäviä leikkejä.

Tukioppilaiden peruskoulutusmalli

12 oppi-tuntia

Tukioppilaiden peruskoulutus antaa oppilaalle valmiudet toimia tukioppilaana omassa koulussaan.

Tavoitteena on, että osallistuja

1. tuntee tukioppilaan tehtävät ja tietää, miksi tukioppilastoimintaa on koulussa
2. ryhmäytyy muiden tukioppilaiden kanssa
3. innostuu toimimaan tukioppilaana
4. vahvistaa sosiaalisia taitojaan
5. saa valmiuksia ryhmän ohjaamiseen.

Koulutuksessa koko tukioppilasryhmän tavoitteena on suunnitella tulevaa toimintaa sekä miettiä, miten tukioppilastoiminta näkyy koulun arjessa muille oppilaille: millaisilla teoilla luodaan myönteistä ilmapiiriä ja ehkäistään yksinäisyyttä ja kuinka muut oppilaat ja opettajat saavat tietoa tukioppilaista.

Tukioppilaiden peruskoulutusmalli on 12 oppitunnin mittainen. Se on suunniteltu kaksipäiväistä koulutusta ajatellen. Valinnaisainekurssilla opettajat voivat laajentaa koulutusta MLL:n muiden tukioppilasmateriaalien avulla.

12 oppituntia jakautuu neljään kolmen oppitunnin mittaiseen osioon, joissa jokaisessa on lämmittelyharjoitus, 5–7 varsinaista harjoitusta sekä loppukoonti.

Kaikkia tehtäviä ei ehdi tehdä, vaan jokaisessa osiossa on valinnanvaraa. Voit valita itsellesi ja ryhmällesi sopivimmat tehtävät tai korvata joitakin tehtäviä myös muilla MLL:n materiaaleilla, joissa on sama tavoite. Jos näyttää siltä, että aika loppuu kesken, kannattaa panostaa kunkin osion lopputehtävään. Niiden tarkoituksena on vetää yhteen sitä, mitä on siihen mennessä opittu.

Koulutuksen osiot

1. Tukioppilastoiminnan tavoitteet ja tukioppilaan rooli
2. Myönteisen ilmapiirin vahvistaminen
3. Ryhmän toiminta ja ohjaus
4. Toiminnan suunnittelu

Voit kouluttaa tukioppilaat itse tai tilata kouluttajan MLL:n piiristä. Monet koulut tilaavat kouluttajan kuudeksi tunniksi ja ohjaaja kouluttaa loput kuusi tuntia. Suuressa osassa kouluista tukioppilastoimintaa on valinnaisaine. Kun valinnaiskurssille on varattu runsaasti tunteja, niin peruskoulutuksen lisäksi voidaan valinnaiskurssin yhteydessä järjestää esimerkiksi tapahtumia, ryhmäyttämistunteja kummiluokissa tai jatkokoulutusta eri teemoista, kuten mediakasvatuksesta tai tunne- ja vuorovaikutustaidoista. Valinnaisainetunneilla kannattaa myös hyödyntää oppimateriaalina tukioppilaiden työvihkoa.

Koulutuksen voi järjestää omalla koululla. Koulun ulkopuolella toteutettavan koulutuksen etu on se, että tukioppilasryhmä pysyy yhdessä koko päivän eikä hajaannu välitunneilla. Muualla saa myös etäisyyttä koulun arkeen. Esimerkiksi yöpyminen leirikeskuksessa ryhmäyttää.

Peruskoulutuksen lisäksi tukioppilaille järjestetään erilaisia jatkokoulutuksia ja ohjausta, jotta heidän innostuksensa säilyy läpi lukuvuoden ja he voivat tukea muita oppilaita ajankohtaisissa asioissa, kuten esimerkiksi media-, hyvinvointi- tai tunne- ja vuorovaikutustaidoissa.

Harjoitukset ja kokemuksellinen oppiminen

Koulutus rakentuu toiminnallisista harjoituksista ja keskustelutehtävistä. Menetelmien vaihtelevuus pitää mielenkiinnon yllä. Tarkoituksena on, että tukioppilaat saavat itse kokeilla, miltä tuntuu osallistua leikkeihin ja harjoituksiin, joita he tulevat ohjaamaan muille. Kokemuksesta keskustellaan yhdessä ja pohditaan, mitä kannattaa ottaa huomioon harjoitusta ohjatessa.

Vinkki

Kouluttajan muistilista

- Tutustu koulutusrunkoon ja oppimistavoitteisiin.
- Laita harjoitukset toimivaan järjestykseen sen mukaan, montako tuntia kerrallaan olette koolla.
- Sovella kokonaisuutta ryhmällesi sopivaksi. MLL:n tehtäväkorteissa on paljon vaihtoehtoisia harjoituksia, jos joku oppaassa olevista ei sovi ryhmällesi.
- Varmista käytännön järjestelyt (tila, ruokailut, materiaalit, kuljetukset jne.)

Kerro tukioppilaille aina, miksi harjoitus tehdään ja mihin sillä pyritään. Esimerkiksi ”ei leikkimistä leikkimisen vuoksi”, vaan ryhmäytymisen ja tutustumisen vuoksi.

Kerro oppilaille, että kaikissa harjoituksissa on sekä sisällöllinen tavoite että tunnetavoite. Sisällöllinen tavoite voi olla esimerkiksi empatiakäsitteen ymmärtäminen ja tunnetavoitteena saada kokemus empaattisen kuuntelemisen ja välinpitämättömän kuuntelemisen eroista.

Kuhunkin harjoitukseen on merkitty tavoite, tarvittavat välineet ja arvio harjoituksen kestosta. Harjoitukset on laadittu noin 20 oppilaan ryhmälle. Pienemmässä ryhmässä harjoitukset sujuvat nopeasti. Ryhmien puheliaisuus vaikuttaa myös siihen, kuinka kauan harjoitukset kestävät. Harjoituksista monet sopivat sellaisenaan tukioppilaiden ohjattaviksi esimerkiksi kummiluokissa.

Koulutuksen rytmittäminen

Koulutusten toteutukset ovat erilaisia. 12 tuntia saattaa jakautua kahdelle päivälle tai useampaan lyhyeen jaksoon. Siksi peruskoulutuksen suunnitelmaa ei ole jäsennelty tiukasti tiettyyn järjestykseen.

Koulutusta suunnitellessasi käy ensin läpi, miten oppituntien kokonaisuus rakentuu, miten esimerkiksi ruokailut ja tauot asettuvat ja missä järjestyksessä osion tehtävät on järkevää käydä läpi.

Voit käyttää koulutuksessa myös Tukioppilaan työvihkoa, jota voi tilata maksutta MLL:n verkkokaupasta tai tulostaa nettisivuilta. Oppaan harjoituksille voi hakea vaihtoehtoja ja täydennystä nettisivuilla olevista tukioppilastoiminnan tehtäväkorteista.

Tukioppilaan työvihko, **www.mll.fi/kauppa**
Tukioppilastoiminnan tehtäväkortit,
www.mll.fi/tehtavakortit

Tukioppilaiden jatkokoulutukset

Monissa kouluissa järjestetään tukioppilaille jatkokoulutusta, esimerkiksi kokonaisina koulupäivinä tai muutaman tunnin osissa.

MLL on tuottanut paljon materiaaleja jatkokoulutukseen. Niitä voi käyttää esimerkiksi valinnaiskurssin lisäaineistoina tai tukioppilastoiminnassa lukuvuoden mittaan. Materiaalien pdf-tiedostot löytyvät osoitteesta **mll.fi/tukioppilastoiminta**.

Materiaaleja on esimerkiksi teemoista kiusaamisen ehkäiseminen, kaveritaidot, ryhmän toiminta, monikulttuurisuus, yhdenvertaisuus, päihdekasvatus, hyvinvointitaidot, terveet elämäntavat, tunne- ja vuorovaikutustaidot, mediakasvatus, kunnioittava kohtaaminen ja empatia netissä.

Vinkki

Jos haluat käyttää koulutuksessa rentoutusharjoituksia, löydät niitä tehtäväkorteista tai Hyvinvointitaidot-aineistosta.

OSIO 1

Tukioppilastoiminnan tavoitteet ja tukioppilaan rooli (3 x 45 minuuttia)

TAVOITTEENA ON, ETTÄ TUKIOPPILAAT

- tutustuvat tukioppilasryhmäänsä
- tutustuvat tukioppilastoiminnan arvoihin ja tavoitteisiin ja muokkaavat niitä omaan kouluun sopivaksi
- tutustuvat tukioppilaan erilaisiin tehtäviin ja rooleihin.

Koulutus alkaa tutustumisella. Parikeskusteluissa pohditaan tukioppilastoiminnan arvoja. Lisäksi keskustellaan tukioppilastoiminnan tavoitteista ja rakennetaan pyramidit tukioppilaan tärkeimmistä taidoista. Lopuksi tutustutaan tukioppilastoiminnan puuhun eli siihen, mistä toiminnassa on kyse ja ketkä kaikki tekevät tukioppilaiden kanssa yhteistyötä.

Ensimmäisessä osiossa on tärkeää, että osoitat olevasi ilahtunut, että mukaan ovat tulleet juuri nämä tukioppilaat. Kerro, miksi itse olet innostunut tukioppilastoiminnasta ja millaiset asiat ovat mielestäsi tukioppilastoiminnassa palkitsevia sekä mitä hyötyä olet aiempina vuosina huomannut tukioppilaista olevan muille oppilaille ja kouluyhteisölle.

Kerro, että jokaisen tukioppilaan toiminnalla on väliä, ja pienillä muita huomioivilla teoilla on suuri merkitys. Käytä reilusti aikaa tutustumiseen ja ryhmäytymiseen. Siitä on hyötyä jatkoa varten. Käykää läpi aukeamalla olevat asiat.

Tukioppilaiksi tarvitaan monenlaisia nuoria. Kaikenlaisille tukioppilaille on tarvetta ja erilaiset vahvuudet ovat hyväksi. Jos yksi on sosiaalinen ja sujuvasanainen, toinen saattaa herättää luottamusta rauhallisella olemuksellaan, kolmas liikunnallisuudellaan ja reippaudellaan, neljäs iloisuudellaan. Tukioppilaan ei tarvitse olla huippuoppilas, vaan ihan tavallinen nuori, joka on valmis tutustumaan muihin koulukavereihin ja auttamaan heitä tarvittaessa.

Tehtäviä voi jakaa. Kaikkien tukioppilaiden ei tarvitse tehdä samoja asioita tai olla mukana kaikissa samoissa toiminnoissa, vaan tukioppilaat voivat jakaa tehtäviä sen mukaan, millaiset tehtävät ketäkin kiinnostavat. Tätä kaikkea voidaan ideoida yhdessä koulutuksen aikana.

Tukioppilastoiminnan perusajatus on, että nuoret itse suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa ja osallistuvat siten kouluyhteisönsä rakentamiseen. Apuna käytetään MLL:n laatimia tukioppilastoiminnan yleisiä päämääriä. Koulussa päätetään niihin tähtäävät vuosittaiset tavoitteet ja toimintamuodot. Koulussa voidaan valita esimerkiksi yhdestä kolmeen keskeistä tavoitetta, joita kohti tiettynä lukuvuotena pyritään.

On tärkeää, että tukioppilas tietää, mitä häneltä odotetaan. Tukioppilailla on karkeasti ajatellen kaksi tehtävää: myönteisen ilmapiirin luominen kouluyhteisössä ja opiskeluryhmissä sekä yksinäisyyden ja kiusaamisen ehkäiseminen. Myönteistä ilmapiiriä luodaan esimerkiksi kummitunneilla, välitunneilla ja tapahtumissa.

Tukioppilaiden toiminta kiusaamisen torjumiseksi perustuu ennaltaehkäisyyn ja kouluyhteisön hyvinvoinnin vahvistamiseen. Koulun aikuisten tehtävä on puuttua kiusaamiseen ja selvittää kiusaamistilanteita, mutta oppilaat voivat osoittaa tukeaan niille oppilaille, joita muut oppilaat jättävät ulkopuolelle tai joita kohdellaan loukkaavasti. Esimerkiksi kiusaamista kokeneiden oppilaiden mukaan heitä auttoi eniten muiden oppilaiden hienovarainen tuki, kuten viereen istuminen, moikkaaminen tai kuulumisten kysyminen. Tukioppilastoiminnassa lähtökohtana on se, että minkäänlainen loukkaava kohtelu ei ole koulussa hyväksyttävää.

Anna palautetta. Nuoret kaipaavat paljon myönteistä palautetta. Tukioppilastoiminnassa voit ottaa omaksi tavoitteeksesi erityisesti palautteen antamisen. Myös peruskoulutusmalliin on sisällytetty muutamia myönteistä palautetta sisältäviä tehtäviä, joihin kannattaa käyttää aikaa.

Muutama vinkki rakentavan palautteen antamiseen: Kohdista palaute toimintaan, älä persoonaan. Keskity ratkaisuihin. Auta palautteen saajaa löytämään omia vahvuuksiaan. Anna konkreettis-

ta ja perusteltua palautetta. Ei liikaa rakentavaa palautetta yhdellä kertaa. Mieti, onko palaute hyvä antaa yksilöllisesti vai julkisesti ryhmässä. Anna ideoita ja tietoja, opasta. Valitse palautteen antamiseen sopiva aika ja paikka. Tarkista palautteesi perillemeno kysymällä, onko palautteesi ymmärretty oikein.

Tukioppilaana toimimisen periaatteet
Koulutyö. Tukioppilastoiminta on mukavaa, mutta ensisijaisesti on huolehdittava omasta koulutyöstä. Tukioppilas joutuu joskus olemaan poissa omilta oppitunneiltaan. Silloin on tärkeää hankkia omat läksyt ja tehdä ne opettajan ohjeiden mukaan.

Luottamus ja yhteistyö. Tukioppilas tekee sen, minkä lupaa, ja tukioppilaat tekevät paljon yhdessä. Kenenkään ei ole tarkoitus uupua tukioppilastoiminnan vuoksi. Tukioppilasohjaaja on tukioppilaiden tukena tehtävämäärän rajaamisessa ja tehtävien jakamisessa.

Tukioppilaan roolin rajat. Missä kaikkialla tukioppilas esiintyy tukioppilaana ja milloin hän on roolistaan vapaalla? Ystävällinen ja myönteinen käyttäytyminen on tärkeää tukioppilaana toimiessa koulussa ja kouluun liittyvissä tapahtumissa sekä yhteistyökumppanien tapahtumissa.

Miettikää, miten koulussa pitäisi toimia, jos kuulette, että tukioppilas esim. kiusaa tai häiriköi vapaa-ajalla nuorisotilalla, harrastuksissa tai sosiaalisessa mediassa. Tukioppilailta ei voi odottaa nuhteetonta käyttäytymistä koulun ulkopuolella, mutta heitä kannattaa muistuttaa asiallisesta käyttäytymisestä tukioppilaan roolissa.

Aikuisten tuki kiusaamistilanteissa. Tukioppilaalta ei odoteta puuttumista vakaviin kiusaamistilanteisiin. Tukioppilaan tehtävä on kuitenkin kertoa kiusaamisesta tai yksin jättämisestä opettajille, kun huomaa sellaista tapahtuvan. Aikuisten tehtävä on puuttua kiusaamistilanteisiin ja ratkaista ne.

MLL kehittää tukioppilastoimintaa valtakunnallisesti. Kysy oppilailta, mitä he tietävät MLL:sta. Kerro lyhyesti:
- Nuortennetistä, Lasten ja nuorten puhelimesta, netistä ja chatista.
- Tukioppilasryhmämme on osa noin 11 000 tukioppilaan joukkoa. Myös monien muiden maiden kouluissa on vertaistukena toimivia oppilaita. Olemme mukana tärkeässä tehtävässä myönteisen ja hyväksyvän kouluilmapiirin kehittämisessä.
- Kuka vain voi liittyä MLL:n jäseneksi ja kaikille alle 18-vuotiaille se on maksutonta. Jäseneksi liitytään useimmiten omaa asuinpaikkaa lähimpänä olevaan MLL:n paikallisyhdistykseen. Yhdistyksen kanssa tukioppilaat voivat tehdä yhteistyötä monella tavalla, esim. auttaa toisiaan tapahtumien järjestämisessä.

TUKIOPPILASTOIMINNAN ARVOT

yhdenvertaisuus, vapaaehtoisuus, ilo, luottamuksellisuus, osallisuus ja nuorten äänen kuuluminen, nuoruuden arvostus.

TUKIOPPILASTOIMINNAN YLEISET TAVOITTEET

toiset huomioivan käyttäytymisen edistäminen koulussa, oppilaiden osallisuuden lisääminen koulussa, ongelmien ennaltaehkäiseminen ja yksilönä kehittyminen.

TUKIOPPILAIDEN OMAT NETTISIVUT

MLL:n Nuortennetissä tukioppilaiden omilla sivuilla on toimintaideoita ja taustatietoa tukioppilastoiminnan teemoista sekä erilaisia tehtäviä, testejä ja videoita, joita voi käyttää vaikkapa kummitunneilla. Nuortennetissä voi myös keskustella muiden tukioppilaiden kanssa. **www.mll.fi/tukioppilaat**

Parin esittely

- **Tavoite:** Tutustuminen.
- **Tehtävä:** Haastatellaan paria.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** -
- **Aika:** 15–20 minuuttia.

Ohje: Pyydä oppilaita ottamaan itselleen pari. Parit haastattelevat toisiaan. Pyydä, että parit esittäytyvät toisilleen kättelemällä toisiaan ja katsomalla silmiin.

Sopikaa, mitkä kysymykset haastattelija kysyy. Esim.: Mikä on nimesi? Millä luokalla olet? Lempivärisi? Mitä harrastat? Mitä sellaista osaat tai tiedät, josta voisi olla hyötyä tukioppilaana toimiessa?

Viisi asiaa minusta

- **Tavoite:** Tutustuminen.
- **Tehtävä:** Parikeskustelu.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Paperia ja kyniä.
- **Aika:** 15 minuuttia.

Ohje: Jokainen osallistuja kirjoittaa omalle paperille itsestään viisi asiaa, jotka hän haluaa kertoa muille. Ne voivat liittyä esim. kouluun, perheeseen, harrastuksiin tai omiin taitoihin. Asiat kirjoitetaan yhdellä tai kahdella sanalla. Esim. jos haluaa kertoa, että on käynyt viikonloppuna katsomassa hyvän elokuvan, voi kirjoittaa pelkästään ”elokuva” tai jos on oppinut seisomaan käsillään, voi kirjoittaa esim. ”uusi taito”.

Kun kaikki ovat kirjoittaneet viisi asiaa, etsitään itselle pari. Parin kanssa esittäydytään, vaihdetaan lappuja ja kumpikin saa kysyä yhdestä asiasta enemmän. Esim. mitä tarkoittaa ”elokuva”. Vastauksen jälkeen on toisen vuoro kysyä.

Tämän jälkeen otetaan oma lappu takaisin ja etsitään seuraava pari. Kun aikaa on kulunut leikin ohjaajan mielestä sopivasti, palataan omille paikoille istumaan. Tämän jälkeen käydään kierros, jossa jokainen saa kertoa oman nimensä ja yhden omavalintaisen asian omalta listaltaan. Tämä voi olla sellainen, jota kaikki kyselivät tai jokin sellainen, josta kukaan ei kysynyt.

Taustaa: Uudessa ryhmässä kannattaa edetä parityöskentelystä kohti suurryhmää. Tässä harjoituksessa kukin voi päättää sen, mitä haluaa kertoa itsestään. Harjoitus sopii hyvin myös kummiluokan kanssa tehtäväksi.

Toiveita koulutukselle

- **Tavoite:** Koulutuksesta motivoitunut oppilas.
- **Tehtävä:** Pohditaan omia toiveita koulutukselle.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Fläppi tai powerpoint, kyniä, paperia.
- **Aika:** 15 minuuttia.

Ohje: Kysy oppilaiden toiveita koulutukselle. Voit jakaa oppilaat keskustelemaan pareittain: Mitä toivotte tukioppilaiden peruskoulutukselta?

Pyydä pareja kirjoittamaan toiveet paperille tai post-it-lapuille. Kootkaa seuraavaksi parien toiveet esim. fläpille tai powerpointtiin.

Ryhmittele samantyyppiset toiveet yhteen. Sopikaa, että palaatte niihin koulutuksen lopuksi, ja keskustelette, vastasiko koulutus odotuksia.

Kerro lopuksi lyhyesti koulutuksen ohjelma ja sisällöt.

Tukioppilastoiminnan arvot

- **Tavoite:** Ymmärtää, miksi tukioppilastoiminta on tärkeää.
- **Tehtävä:** : Keskustellaan tukioppilastoiminnan arvoista ja peilataan niitä oman koulun tukioppilastoimintaan ja siihen, miten arvot näkyvät konkreettisesti.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Kuva tukioppilastoiminnan puusta (liite 4A) sekä tukioppilastoiminnan arvot diana tai paperilla.
- **Aika:** 15–20 minuuttia.

Ohje: Näytä oppilaille kuva tukioppilastoiminnan puusta. Katsokaa, mistä osista tukioppilastoiminta koostuu. Käykää läpi runko ja kukat. Lopuksi kiinnittäkää huomio toiminnan juurina oleviin arvoihin. Kerro oppilaille, mitä arvot ovat, esim. seuraavasti:

Arvot ovat niitä asioita, jotka ovat meille tärkeitä. Ne saattavat myös perustella, miksi on tärkeää tehdä jotakin tiettyä asiaa. Yleensä osa ihmiselle tärkeistä arvoista on sellaisia, jotka ovat monille muillekin tärkeitä, kuten turvallisuus ja oikeudenmukaisuus, ja osan arvoistaan jokainen valitsee yksilöllisesti. Arvoihin liittyy ajatus tärkeästä tai hyväksyttävästä toiminnasta ja myös siitä, millaiset asiat koetaan uhkaavan itselle tärkeitä asioita. Arvot ohjaavat valintojamme ja tekojamme, kuten ajan- ja rahankäyttöämme. Esim. jos ihminen pitää terveyttä tärkeänä, se vaikuttaa siihen, millaisia liikuntaan, uneen, ravintoon, mediaan tai esim. päihteisiin liittyviä valintoja tekee. Aina arvot ja teot eivät kohtaa, mutta kun tietää, mitä asioita pitää tärkeänä, voi tehdä myös arvojensa mukaisia ratkaisuja.

Kerro oppilaille, että seuraavaksi pohditaan MLL:n kokoamia tukioppilastoiminnan arvoja.

Jaa oppilaat ryhmiin tai pareiksi. Anna jokaiselle ryhmälle pohdittavaksi yksi arvo: osallisuus / vapaaehtoisuus / ilo / yhdenvertaisuus / luottamuksellisuus / nuoruuden arvostus. Pyydä oppilaita miettimään, mitä se voisi tarkoittaa koulussa ja tukioppilastoiminnassa. Pyydä sitten ryhmiä kertomaan ajatuksistaan. Voit täydentää vastauksia seuraavan tekstin avulla:

Osallisuus. Osallisuus koulussa tarkoittaa tunnetta kuulumisesta kouluun ja sitä, että tuntee kuuluvansa ryhmään. Nuorten ideat huomioidaan koulun toiminnassa ja he ovat mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa. Vaikuttaminen koulun asioihin tapahtuu eri osallisuusryhmissä, joiden kannattaa yhdessä aktivoida kaikkia oppilaita vaikuttamistoimintaan.

Vapaaehtoisuus. Tukioppilaiden vapaaehtoisuus näkyy haluna kantaa vastuuta ja toimia koko kouluyhteisön parhaaksi. Tukioppilas tekee sen, mitä lupaa, tai ainakin parhaansa.

Ilo ja toiminnallisuus ovat tukioppilastoiminnan kantava voima. Tekemisen ilo, hauskat ideat ja virkistävä toiminta luovat kouluarkeen myönteistä ilmapiiriä.

Yhdenvertaisuus on jokaisen oppilaan arvostamista yhteisön jäsenenä. Tukioppilastoiminta kasvattaa kykyä hyväksyä itsensä ja toiset yhdenvertaisina ja ainutlaatuisina yksilöinä. Tukioppilaan tehtävä on levittää yhdenvertaisuuden ajatusta kouluyhteisössä.

Luottamuksellisuus. Tukioppilas pitää hänelle osoitetun luottamuksen: muut oppilaat voivat kysyä häneltä neuvoa ja kertoa hänelle huolistaan. Vakavissa asioissa tukioppilaan tulee ottaa huoli puheeksi koulun aikuisen kanssa, ja tukioppilaalla on oikeus puhua aikuisen kanssa luottamuksellisesti.

Nuoruuden arvostus. Nuoruus on tärkeä elämänvaihe. Nuoret osaavat antaa toisilleen vertaistukea ja heillä on paljon annettavaa myös kouluyhteisön kehittämisessä.

Työvihkotehtävä valinnaisainetunnille
Pohtikaa arvoja seuraavien kysymysten avulla ja kirjatkaa ajatukset Tukioppilaan työvihkoon tai paperille:

Mitkä asiat ovat sinulle tärkeitä omassa elämässäsi? Oletko huomannut, vaikuttavatko sinulle tärkeät asiat siihen, miten käytät esim. aikasi ja rahasi? Miten arvot näkyvät siinä, miten toimit koulussa tai kavereiden kanssa?

Jos on aikaa, voitte keskustella vastauksista yhdessä.

Tavoitteita kohti

- **Tavoite:** Tekemisen suunnittelu tavoitteet tietäen.
- **Tehtävä:** Tutustutaan tukioppilastoiminnan yleisiin tavoitteisiin ja pohditaan oman koulun tavoitteita.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Jokaiselle ryhmälle tulostettu kuva tukioppilastoiminnan puusta (liite 4B), kyniä.
- **Aika:** 30–45 minuuttia.

Kerro oppilaille MLL:n tukioppilastoiminnan yleiset tavoitteet (tällä aukeamalla sekä liitteessä 5). Pohtikaa sitten omia tavoitteitanne seuraavasti: Pienryhmien tehtävä on lisätä omat ajatukset tukioppilastoiminnan puuhun. Kukkien keskellä ovat valmiina tavoitteet eli

1 Toisten huomioiminen
2. Oppilaiden osallisuus
3 Tukioppilaana oppiminen
4. Ongelmien ehkäiseminen

Ryhmätehtävän ohje: Pohtikaa ryhmissä hetki, mitä sellaista koulunne tukioppilastoiminnassa jo tehdään, josta on hyötyä tavoitteisiin pääsemiseen? Mitä muuta olisi hyvä tehdä?

Kirjoittakaa ideoitanne kukkien terälehtiin.

Käykää seuraavaksi yhdessä ryhmien paperit läpi. Vertailkaa, onko niissä ideoita, joita moni on ehdottanut. Entä ihan uusia ideoita, joita ei ole ennen tehty koulussanne? Onko joku sellainen asia, joka huolestuttaa ja jota pitäisi al-

kaa nopeasti kehittää? Tarvitaanko kehittämiseen mukaan esim. oppilashuoltohenkilöstöä?

Ota ryhmien paperit talteen ja palatkaa niihin, kun teette vuosisuunnitelmaa (osio 4). Silloin rakennatte yhteistä näkemystä siitä, mihin tehtäviin tartutaan. Toki voitte yhdessä pohtia jo tässäkin vaiheessa, onko ideoissa joku sellainen, jonka ehdottomasti haluaisitte toteuttaa. Voitte myös pohtia, mitkä olisivat teille tärkeimpiä tukioppilastoiminnan tavoitteita.

Jos on aikaa, voitte keskustella tavoitteista ja kouluarjesta lisää, esim. seuraavasti:

Oletteko huomanneet, millaisissa tilanteissa koulussanne käyttäydytään huomaavaisesti? Missä kouluun liittyvissä tilanteissa olisi tärkeää kehittää toiset huomioivaa käyttäytymistä?

Missä asioissa koulussanne on kysytty oppilaiden mielipiteitä? Missä asioissa niitä pitäisi kysyä nykyistä enemmän? Mitä luulet, mitä hyödyllistä saatat itse oppia, kun olet mukana tukioppilastoiminnassa? Mitä arvelette, millaisia ongelmia tukioppilastoiminnalla voisi koulussa ehkäistä? Mihin asioihin sillä ei voi mielestänne vaikuttaa?

Voit käyttää alla olevaa tekstiä keskustelun purkamisen tukena.

Työvihkotehtävä valinnaisainetunnille

Kirjatkaa ryhmän valitsemat tärkeimmät tavoitteet Tukioppilaan työvihkoon. Samalla jokainen voi pohtia myös omia henkilökohtaisia tavoitteitaan tukioppilastoiminnassa.

Vinkki

Jos haluatte ryhmänne omat tavoitteet näkyville, voitte askarrella luokan seinälle ison tukioppilastoiminnan puun.
Ohjeet: **mll.fi/tehtavakortit**.

MLL:N TUKIOPPILASTOIMINNAN YLEISET TAVOITTEET JA TOIMINTAPERIAATTEET

1. Toiset huomioivan käyttäytymisen edistäminen koulussa, esim.
- Vahvistetaan kouluviihtyvyyttä, jotta kaikki voivat kokea kuuluvansa kouluyhteisöön.
- Luodaan reilua ja kannustavaa ilmapiiriä.
- Lisätään myönteistä vuorovaikutusta ja kunnioittavaa kohtaamista.
- Ymmärretään yhdenvertaisuusperiaatteet koulussa, suunnitellaan ja toimitaan niiden mukaisesti.
- Opiskeluryhmien myönteisen ilmapiirin tukeminen ryhmäyttämällä.

2. Oppilaiden osallisuuden lisääminen koulussa, esim.
- Toiminnallinen kulttuuri: itse tekemistä, ideointia ja osallistumista suunnitteluun ja toteuttamiseen.
- Oppilaiden vaikuttamismahdollisuudet: nuorten ääni ja asiantuntemus kuuluvat koulun arkeen liittyvissä asioissa.
- Yhteistyö ja vuorovaikutus koulun aikuisten ja oppilaiden välillä.

3. Yksilönä kehittyminen, esim.
- Rohkeus ottaa asioita puheeksi ja vaikuttaa niiden ratkaisemiseen.
- Sosiaaliset taidot, mm. empatiakyky ja taito toimia vastuullisesti kouluyhteisössä ja nettiympäristöissä.
- Vastuun kantaminen, aktiivinen kansalaisuus.
- Suunnittelu- ja organisointitaidot, tiimityöskentelytaidot.

4. Ongelmien ennaltaehkäiseminen kouluyhteisössä, esim.
- Kiusaamisen ehkäiseminen ottamalla loukkaava kohtelu puheeksi.
- Yksinäisyyden torjuminen mm. ryhmäyttämällä, tervehtimällä, toiminnallisilla tehtävillä ja tarjoamalla tutustumismahdollisuuksia.
- Myönteistä kulttuuria rakentava vertaisohjaus esim. mediakasvatuksessa, päihdekasvatuksessa tai tunne- ja vuorovaikutustaidoissa.
- Kiusaamiseen ja muihin ongelmatilanteisiin puuttuminen ja niiden ratkaiseminen ovat koulun aikuisten vastuulla. Tukioppilaat luovat myönteistä ja kaikki mukaan ottavaa ilmapiiriä sekä kertovat aikuisille huomatessaan, että jossakin ryhmässä tai tilanteessa joku suljetaan ulkopuolelle tai jotakin kohdellaan ikävästi.

Kevennysleikki: Läpsy

- **Tavoite:** Tutustua ja oppia nimet.
- **Tehtävä:** Leikki.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Sanomalehti.
- **Aika:** 5 minuuttia.

Ohje: Kerro oppilaille, että kuten edellisessä tehtävässä tehtiin, tukioppilastoimintaa pitää suunnitella yhdessä. Kun sitten ryhdytään toteuttamaan suunnitelmia, pitää myös toimia reippaasti ja nopeasti. Tukioppilaan pitää olla hereillä, jotta huomaa, missä hänen apuaan tarvitaan. Nyt harjoitellaan nopeutta sekä nimiä.

Leikissä istutaan lattialla piirissä. Yksi oppilas on keskellä. Hänellä on kädessään rullattu sanomalehti, jolla hän yrittää läpsäistä jalkoihin sitä oppilasta, jonka leikin aloittaja sanoo. Oppilaan pitää ehtiä vetää jalat pois alta ja sanoa jonkun muun oppilaan nimi ennen kuin häntä läpsäistään. Jos läpsy osuu ensin, leikkijä ja keskellä olija vaihtavat paikkaa.

Purku: Tukioppilaat tarvitsevat monia muitakin taitoja. Niistä jutellaan seuraavassa tehtävässä.

Pyramidi tukioppilaan tärkeimmistä taidoista

- **Tavoite:** Ymmärtää, millaisia asioita tukioppilaan olisi tärkeää osata.
- **Tehtävä:** Pohditaan tukioppilaan tärkeimpiä taitoja. Verrataan ryhmien tuotoksia ja keskustellaan erilaisten ominaisuuksien tarpeellisuudesta.
- **Tila:** Luokkahuone tai muu vastaava.
- **Tarvikkeet:** Taitokortit tulostettuna (liite 3).
- **Aika:** 25 minuuttia.

Ohje: Oppilaat jaetaan 3–4 hengen ryhmiin ja jokaiselle ryhmälle annetaan valmiiksi tulostetut ja leikatut taitokortit. Ryhmän tehtävänä on asetella laput pöydälle pyramidin muotoon niin, että heidän mielestään kaikkein tärkein tukioppilaan taito on pyramidissa ylimpänä, seuraavalla rivillä seuraavaksi tärkeimmät asiat jne. Ryhmäläisten on oltava yhtä mieltä järjestyksestä ja valmiita perustelemaan valintansa. Valitsemiseen ja pyramidin rakentamiseen kuluu n. 15 minuuttia.

Voitte sopia myös tyhjien lappujen käyttämisestä, jos keksii jonkin taidon tai ominaisuuden, jota lapuissa ei ole.

Muistuta ohjeistaessa, että tehtävässä ei ole oikeita vastauksia, vaan on hyvä huomata, miten erilaisia tukioppilaan taitoja pidetään tärkeinä ja miksi.

Keskustellaan

- Mitä kukin ryhmä on valinnut tärkeimmäksi taidoksi?
- Miten valinta sujui? Kun kärkeen on valittava niin vähän taitoja, jäikö jokin erittäin tärkeä taito pois pyramidin kärkisijoilta?
- Valinnat tehtiin kouluympäristössä toimimista ajatellen. Yksi tärkeä yhteydenpitotapa on sosiaalinen media. Entä jos miettisitte omaa ja ikäistenne toimintaa sosiaalisessa mediassa, mitä ominaisuuksia silloin painottaisitte?

Kerro oppilaille, että tukioppilaat ovat monenlaisia tavallisia nuoria. He ovat vapaaehtoisia ja toimivat luottamuksellisessa tehtävässä. Tukioppilaan ei tarvitse olla huippuoppilas, mutta hän on opiskelumyönteinen ja kiinnostunut toimimaan koulun yhteishengen hyväksi ja toimii koulun sääntöjen mukaisesti. Tukioppilas on sovitteleva ja reilu kaveri, joka osaa aktivoida toisia. Huumorintajusta ja taidosta levittää hyvää mieltä on hyötyä. Tukioppilas ei käyttäydy välinpitämättömästi, jos huomaa, että jotakuta kohdellaan loukkaavasti. Tukioppilas neuvoo, mistä saa apua sekä toimii tukena muille oppilaille.

Tukioppilas on tavallinen nuori
- on oma itsensä
- haluaa auttaa ja on kiinnostunut muista ihmisistä
- ymmärtää ihmisten yhdenvertaisuuden
- on kiinnostunut koulun ilmapiirin kehittämisestä
- on vuorovaikutustaitoinen tai haluaa kehittyä siinä
- haluaa innostaa muitakin toimimaan
- säilyttää luottamuksen ja toimii rehellisesti.

Hyvin mokattu!

- **Tavoite:** Keskustella epäonnistumisesta ja sen sietämisestä.
- **Tehtävä:** Nopeus- ja nokkeluustehtävä.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** -
- **Aika:** 10 minuuttia.

Ohje: Pyydä oppilaita valitsemaan pari. Parit seisovat kasvot vastakkain. Parit sanovat vuorotellen ääneen numeroita 1,2,3. Jos toinen pareista tekee virheen (esim. sanoo neljä tai jää tuijottamaan tyhjää), toinen parista kättelee häntä ja sanoo ”hyvin mokattu”.

Aluksi sanotaan pelkkiä numeroita, mutta sen jälkeen vaikeutetaan harjoitusta. Ykkönen vaihdetaan esim. taputukseen, mutta kaksi ja kolme sanotaan edelleen ääneen. Tämän jälkeen kakkonen vaihdetaan esim. jalan polkaisuun ja vain kolme sanotaan ääneen. Tämän jälkeen voidaan vaihtaa kolmonenkin esim. hassuun ilmeeseen tai sormien näpäytykseen eikä mitään lukua enää sanota ääneen. Kerro, kun vaihdetaan tervehtimistapaa.

Keskustellaan

– Miten sujui? Kuinka helppoa on keskittyä, kun tehtävä muuttuu koko ajan?
– Miltä tuntui onnistua? Miltä tuntui, kun rytmi meni sekaisin?
– Jokainen epäonnistuu joskus. Mitä tunteita epäonnistumiseen liittyy (esim. pettymys, häpeä tai nolostuminen)? Useimmiten mokaan liittyvästä pahasta mielestä pääsee yli. Joskus siitä voi jopa tulla hauska tarina kerrottavaksi myöhemmin.
– Mitä arvelette, voiko esim. leikkiä tai tukioppilastuntia ohjatessa tulla sellainen olo, että nyt mokasin? Mistä sellainen olo voisi tulla? Aina toiset eivät edes huomaa sellaista asiaa, mikä itsestä tuntuu mokalta. Myönteistä ilmapiiriä luodaan ymmärtämällä, että virheitä tapahtuu välillä kaikille.

Lopputehtävä: Lankakerä-palauteharjoitus

- **Tavoite:** Opitun yhteenveto.
- **Tehtävä:** Mietitään, mitä koulutuksessa on käyty läpi ja opittu.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Lankakerä.
- **Aika:** 10 minuuttia.

Ohje: Pyydä tukioppilaita seisomaan piirissä. Ota lankakerä käteen ja kysy ”Mitä olet oppinut tähän mennessä tukioppilastoiminnasta?”. Vastata saa silloin, kun lankakerä on kädessä. Lankakerä heitetään sille, jolla se ei ole vielä ollut, ja heittäjä pitää itse langasta kiinni. Näin jatketaan, kunnes kaikki ovat vastanneet ja verkko on valmis.

Tämän jälkeen lankakerän voi heittää takaisinpäin kerien ja kysyä uuden kysymyksen, esim. ”Mitä haluaisit vielä oppia tukioppilastoiminnasta?” On hyvä, jos pystyt kirjoittamaan kommentteja muistiin, jotta pystyt palaamaan asioihin tarvittaessa.

Leikkipankista löydät satoja leikkejä myös tukioppilastoimintaan! **www.leikkipankki.fi**

OSIO 2

Myönteisen ilmapiirin vahvistaminen
(3 x 45 minuuttia)

TAVOITTEENA ON

- selkeyttää tukioppilaan roolia myönteisen ilmapiirin tukemisessa pienin teoin koulun arjessa
- antaa tukioppilaille välineitä ja rohkeutta kohdata toisia oppilaita
- vahvistaa tukioppilaiden tunne- ja vuorovaikutustaitoja
- vahvistaa tukioppilaiden ymmärrystä siitä, miten he voivat konkreettisesti toimia koulun arjessa siten, että se lisää koulun oppilaiden kouluviihtyvyyttä ja rakentaa koulun hyvinvointia.

Tässä osiossa keskustellaan ryhmissä erilaisista tapahtumista tai toiminnoista, joita tukioppilaat voivat toteuttaa koko kouluyhteisölle. Lisäksi pohditaan yksittäisen oppilaan kohtaamista, kiusaamisen ehkäisemistä ja niissä tarvittavia tunne- ja vuorovaikutustaitoja.

Vinkki

Tukioppilaiden kanssa keskustellessa on hyvä pohtia oman kouluyhteisön kulttuuria. Tervehditäänkö meillä toisia? Juttelevatko oppilaat ja opettajat keskenään? Jos oppilas haluaisi tutustua uusiin kavereihin, kenelle hänen kannattaisi puhua siitä? Tässä taustaluvussa on muutamia ajatuksia, joista kannattaa keskustella harjoitusten yhteydessä.

Koulun ilmapiirillä on merkitystä. Jos koulussa on tullut tavaksi puhua toisille töykeästi tai muodostaa klikkejä, moni oppilas kokee, että koulussa pitää olla varuillaan. Yksin on vaikea uskaltaa toimia toisin.

Myönteistä ilmapiiriä ja tunnetta kaikkien kuulumisesta kouluyhteisöön voidaan rakentaa tietoisesti. Tukioppilastoiminnan avulla voidaan korostaa sitä, että kaikki oppilaat ovat osa kouluyhteisöä. Hyvä alku on esimerkiksi ystävällisen tervehtimisen kulttuuri.

Kouluilmapiiriä piristävät erilaiset toiminnalliset tapahtumat ja projektit, joita koulun aikuiset, tukioppilaat ja muut koulun osallisuusryhmät tekevät yhdessä. Luokassa ja opiskeluryhmässä on apua henkilökohtaisemmasta ryhmäyttämisestä eli tutustumisesta ja hauskojen toiminnallisten harjoitusten tekemisestä yhdessä, retkistä tai yhteisestä ulkoilusta. Iloisilla kokemuksilla luodaan yhteisiä myönteisiä muistoja, mikä rakentaa turvallista ja hyväksyvää ilmapiiriä.

Tunne- ja vuorovaikutustaidot. Tukioppilailla on käytössä paljon kunnioittavaan keskusteluun, tunne- ja vuorovaikutustaitoihin, empatiaan ja huomaavaiseen käyttäytymiseen liittyviä harjoituksia. Niiden avulla voidaan yhdessä miettiä, miten myönteistä vuorovaikutusta lisättäisiin koulussa ja sosiaalisessa mediassa.

Yksilöiden kohtaaminen ja kaikkien mukaan ottaminen. Tukioppilaiden tehtävä on lähestyä yksinäiseltä vaikuttavia oppilaita. Siihen tarvitaan rohkeutta olla aloitteellinen, myötätuntoa ja halua olla toiselle ystävällinen. Tukioppilastoiminnassa harjoitellaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä empatiataitoja. Yksi tärkeä osa empatiataitoja on kuuntelun taito ja osoittaminen elein ja kehonkielellä kertojalle, että hän tulee kuulluksi.

Tukioppilaat voivat tehtävien ja harjoitusten avulla välittää muille oppilaille samoja taitoja, joita itse harjoittelevat tukioppilaskoulutuksissa. Tukioppilaat voivat vaikuttaa myös omalla esimerkillään siihen, ettei esimerkiksi kenenkään kotitausta, etninen tausta tai vaikkapa ulkonäkö vaikeuta pääsemistä mukaan toimintaan. Toiminta suunnitellaan sellaiseksi, että kaikkien olisi helppo osallistua.

Tukioppilastoiminnassa on ajatuksena, että me kaikki olemme jossain määrin samanlaisia ja jossain määrin erilaisia, mutta toimimme yhdessä ja olemme ystävällisiä toisillemme.

Kiusaamisen ehkäisemiseksi tukioppilaat voivat seurata tilanteita esimerkiksi välitunneilla. Kiusaamiseen puuttuminen on aikuisen tehtävä, ja siksi tukioppilas kertoo huomaamastaan loukkaavasta kohtelusta koulun aikuisille. Tukioppilaalla voi kuitenkin olla monia keinoja kiusaamistilanteessa. Hän voi esimerkiksi mennä kiusatun viereen ja pyytää tätä mukaansa. Kiusaajalle voi sanoa, että ”älä viitsi, tuo ei ole kivaa”. Luokan

yhteisessä some-ryhmässä tai viestiketjussa voi asiallisesti pyytää vihapuhujaa lopettamaan. Aina voi myös yrittää vastata rakentavasti ennakkoluuloisiin kommentteihin. Jos kyse on netissä tapahtuvasta rasismista tai vihapuheesta, henkilön voi ilmiantaa poliisin nettivinkkipalvelussa ja nettipalvelun ylläpitäjälle.

Hyvinvointikysely on yksi tapa selvittää, miten turvalliseksi oppilaat kokevat kouluyhteisön. MLL:n kyselypohja löytyy osoitteesta **www.mll.fi/kyselyohjeet**.

Kyselyn tuloksia voi tarkastella ensin tukioppilaiden ja sen jälkeen henkilökunnan kanssa. On tärkeää laatia tulosten perusteella muutama kehittämisehdotus ja esitellä ne oppilaille. Oppilaat voivat olla mukana toteuttamassa niitä.

Kouluissa on keksitty kyselytulosten perusteella mielenkiintoisia kehittämisideoita. Esimerkiksi koulussa, jossa opettajilla ja oppilailla ei ollut oppilaiden mielestä tarpeeksi vuorovaikutusta, järjestettiin silloin tällöin yhteisiä pelejä välitunneille.

Eräässä koulussa moni koki olevansa yksinäinen, ja siellä avattiin yksinäisten kerhotila välitunneille. Toisessa koulussa keksittiin kaveripenkki, jolle voi istua jos halusi että joku tulee juttelemaan tai pyytämään leikkiin. Yhdessä koulussa haluttiin kehittää myönteistä ilmapiiriä järjestämällä kaikille oppilaille tunteja tunne- ja vuorovaikutustaidoista.

OMAN KOULUN RAKENTEET

Opiskeluhuoltoyhteistyö. Mieti etukäteen, miten kerrot tukioppilaille koulusi opiskeluhuollon palveluista ja siitä, missä tilanteissa niistä on apua. Miten tukioppilas voi ohjata kaverin palveluihin ja mistä löytyvät kuraattori, terveydenhoitaja ja koulupsykologi? Kerro myös, että tukioppilas voi saattaa tuen hakijan heidän luokseen tai pelkästään neuvoa mistä henkilö löytyy.

Yhteisön omat rakenteet. Mitä pitää huomioida tämän vuoden toiminnan suunnittelussa? Esim. väistötiloissa toimiminen, monessa eri paikassa toimiminen, yhtenäiskoulu yhteisönä, erilaiset muutosprosessit, jotka vaikuttavat arkeen ja toiminnan jatkuvuuteen.

KOULUJEN IDEOITA MYÖNTEISEN ILMAPIIRIN LUOMISEEN

Lataamo
Latamoon voi kuka tahansa oppilas tulla lataamaan puhelinta tai vaan viettämään aikaa. Lataamoa voivat pitää tukioppilaat, oppilaskunta tai opettajat.

Tukaritreffit tai tukarikahvila
Voi toimia esim. kerran viikossa jossain yhteisesti sovitussa paikassa. Sinne voi kuka tahansa poiketa vaikkapa pelaamaan lautapelejä, juomaan kahvia ja siinä ohessa tapaamaan tukareita. Nämä ovat myös oivallisia tilanteita tiedottaa eri teemoista tai järjestää lyhyitä tietoiskuja, kyselyitä tai tietokilpailuja esim. kaveritaidoista, kiusaamisesta, tunne- ja vuorovaikutustaidoista, hyvinvoinnista, rasisminvastaisuudesta, yhdenvertaisuudesta tai netinkäytöstä ja kunnioittavasta kohtaamisesta netissä.

Moikkausvälitunnit
Moikkausvälitunneilla kaikki oppilaat moikkailevat toisiaan sekä koulun henkilökuntaa. Tukioppilaat toimivat malleina ja esimerkkinä.

Pelivälitunnit
Pelivälitunneilla on järjestettyjä yhteispelejä ja -leikkejä, joihin kaikki ovat tervetulleita osallistumaan. Pelivälitunneilla tukioppilaiden kanssa voi pelata myös ikärajoiltaan sopivia digitaalisia pelejä.

Tukioppilaiden aamutervehdykset
Tukioppilaat ottavat vastaan oppilaita aamulla koulun pääovella, avaavat oven, moikkaavat tai toivottavat tervetulleiksi kouluun.

Pienien hyvien tekojen päivät
Säännöllisesti toteutettavia teemapäiviä, joiden aikana tukioppilaat huomioivat koulun arjessa toisia oppilaita hymyillä, moikkaamisilla ja juttelemalla tai lähettämällä myönteisiä viestejä. Päivien aikana kannustetaan kaikkia oppilaita ja henkilökuntaa pieniin hyviin tekoihin luokissa.

Koko koulun letkajenkka
Muodostetaan koko koulun pituinen jono pihalle tai saliin. Laitetaan kaiuttimista soimaan letkajenkka. Opettajat mukaan!

Lämmittely: Hyvän mielen asiat

- **Tavoite:** Huomata myönteisiä asioita.
- **Tehtävä:** Pohditaan, mikä itselle on tuonut hyvää mieltä.
- **Tila:** Luokkahuone, sali tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** -
- **Aika:** 5–10 minuuttia.

Ohje: Pyydä oppilaita asettumaan riviin hiusten värin perusteella. Vaaleimmat hiukset vasemmalle, tummimmat oikealle. Jokainen saa pohtia hetken mielessään, millaiset asiat ovat tuoneet hänelle hyvää mieltä viimeisen viikon aikana.

Sitten kukin ottaa parikseen viereisen oppilaan, jonka kanssa keksitään mahdollisimman monta hyvää mieltä tuovaa asiaa kahden minuutin aikana. Lopuksi lasketaan, kuinka monta asiaa pari keksi. Tämän jälkeen mietitään yhdessä, miten koulussa voisi kokea ja antaa muille hyvän mielen hetkiä. Miten oppilaat voivat ilahduttaa toisiaan ihan tavallisena koulupäivänä?

Loukkaava kohtelu koulussa ja netissä

- **Tavoite:** Nimetä loukkaavaa kohtelua.
- **Tehtävä:** Janatehtävä.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** -
- **Aika:** 15 minuuttia.

Ohje: Kerro oppilaille, että koulutustilan poikki kulkee kuvitteellinen jana. Kerro, että esität heille koulu- ja nettiympäristöihin ja siellä tarvittaviin taitoihin liittyviä väitteitä ja kysymyksiä yksi kerrallaan.

Pyydä oppilaita asettumaan janalle sen mukaan, mitä mieltä he ovat väittämistä: janan yhdessä päässä he ovat samaa, toisessa eri mieltä. Janan keskivaiheille voi jäädä, jollei osaa tai halua sanoa, mitä mieltä on. Kukin valitsee janalta kohdan, joka parhaiten kuvaa omaa kantaa asiaan.

Muistuta, ettei väitteisiin ole oikeita tai vääriä vastauksia. Kyse on omista kokemuksista, näkemyksistä ja mielipiteistä. Voit kysyä kunkin väittämän jälkeen oppilaiden ajatuksia janalle asettumisesta ja väitteistä.

Väittämät:

- Koulussa on helppo olla oma itsensä.
- Somessa on helppo olla oma itsensä.
- Netissä tapahtuvat asiat näkyvät koulun arjessa.
- Kiusaamisella koulussa ja kiusaamisella netissä on usein yhteys.
- Kiusaaminen tai loukkaava kohtelu netissä on yleistä nuorten keskuudessa.
- Olen nähnyt netissä kiusaamista tai loukkaavaa kohtelua, joka liittyy koulumme oppilaisiin.
- Koulussa on ainakin yksi aikuinen, joka voisi auttaa, jos koulumme oppilas kohtaa kiusaamista netissä.
- Tukioppilaana voisin jollain tavalla auttaa oppilasta, jos huomaisin, että häntä kohdellaan netissä huonosti.
- Pieniä hyviä tekoja voi tehdä toisille myös netissä.

Kerro oppilaille, että netissä tapahtuvaan kiusaamiseen voi puuttua myös esim. ilmoittamalla somekanavan ylläpidolle asiattomasta käyttäytymisestä. Kiusaaminen harvoin rajoittuu joko kouluun tai nettiin. On tärkeää kertoa näistäkin tilanteista aikuisille, jotta loukkaava kohtelu saadaan yhdessä katkaistua.

Koulussa kiusaamiseen puuttuminen on aikuisten vastuulla. Tukioppilaiden on kuitenkin tärkeää kertoa, jos he huomaavat kiusaamista. He voivat myös asettua kiusatun tueksi.

MLL:n tekemän kyselyn mukaan yksinäistä ja kiusattua nuorta auttaa eniten se, että toinen nuori juttelee hänen kanssaan, istuu viereen tai lähettää rohkaisevia viestejä. Yleisestikin kannattaa puuttua loukkaavaan kohteluun sitä huomatessaan.

Vinkki

Katsokaa MLL:n Youtube-kanavalta, kohdasta Lapset ja media, videot Empatia netissä ja Hyvinvointia digiajassa.

Eihän jätetä ketään yksin!

- **Tavoite:** Huomata loukkaavia tilanteita kouluarjessa sekä nähdä tukioppilaan mahdollisuudet huomioida yksin jätetty oppilas.
- **Tehtävä:** Esitetään still-kuvina kouluarjen tilanteita, harjoitellaan toisen asemaan asettumista ja ratkaisujen löytämistä.
- **Tila:** Luokkahuone, sali tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** -
- **Aika:** 30 minuuttia.

Ohje: Jaa oppilaat pienryhmiin ja anna jokaiselle ryhmälle esitettäväksi yksi tilanne. Ryhmät esittävät still-kuvana koulun arkeen tai nettiin liittyvän tilanteen ja siinä esiintyvän ongelman, jossa tukioppilaat voivat auttaa. Still-kuva tarkoittaa, että asetutaan tilannekuvausta vastaavaan asetelmaan. Kuvassa ei puhuta. Jos haluatte, katsojat voivat myös arvailla, mistä on kysymys.

Tilannekuvaukset:

– Koulussa kesken vuoden aloittava oppilas tulee pihaan. Kukaan ei tervehdi häntä.
– Välitunnilla eräs 7.-luokkalainen seisoo aina seinän vieressä. Kukaan ei puhu hänelle mitään.
– Kaksi poikaa naljailee jatkuvasti kolmannelle. Oikeastaan siinä naamioidaan kiusaamista vitseiksi.
– Kaksi tyttöä arvostelee kolmannen ulkonäköä.
– Toiset tytöt ovat ottaneet yhdestä tytöstä salaa kuvan ja nauravat sille.
– Opettaja kysyy jotakin. Yksi oppilas haluaisi nostaa kätensä, mutta ei uskalla, koska voimakastahtoinen oppilas katsoo häntä pilkallisesti.

Ryhmän tehtävä

Esittäkää tilannekuvauksenne muille still-kuvana. Yksi esittää yksinäistä tai loukkaavasti kohdeltua oppilasta ja muut muita tilanteeseen liittyviä henkilöitä.

Pyydä jokaista pohtimaan, mitä hänen esittämänsä henkilö saattaisi ajatella ja tuntea.

Katsotaan ryhmien kuvat. Ohjaaja koskettaa jokaista hahmoa vuorotellen. Hahmo kertoo, miltä hänestä tuntuu ja mitä hän ajattelee tilanteessa. Ohjaaja voi kysyä lisää kysymyksiä.

Kunkin kuvan kohdalla mietitään yhdessä, mitä tukioppilaat voisivat tilanteessa tehdä. Mitä sanoisitte kuvassa oleville henkilöille?

Lopuksi ryhmä voi muodostaa yhdestä ratkaisuvaihtoehdosta uuden, myönteisen still-kuvan.

Keskustellaan

– Millaisissa tilanteissa sinusta tuntuisi luontevalta mennä juttelemaan oppilaalle, jonka arvelet olevan yksinäinen?
– Miksi kiusaamistilanteeseen puuttuminen voi olla hankalaa?
– Onko jotain, mikä helpottaisi puuttumista?
– Oletteko huomanneet, millaisia myönteisiä tapoja koulussanne on huolehtia siitä, ettei kukaan jää yksin? Mitä oppilaat tekevät? Entä opettajat?

Muistuta, että tukioppilaiden ei tarvitse ratkaista koulun kiusaamistilanteita, mutta heidän kannattaa puuttua loukkaavaan kohteluun silloin, kun se on mahdollista. Tukioppilas voi osoittaa syrjitylle pienin elein, että on hänen puolellaan. Olisi hyvä, jos tukioppilaat pitäisivät syrjityille seuraa ja kutsuisivat heitä luontevissa tilanteissa mukaan yhteiseen toimintaan. Tukioppilaiden kannattaa kertoa huomaamastaan kiusaamisesta tai jonkun oppilaan jatkuvasta yksin jättämisestä koulun aikuisille.

Vinkki

Katsokaa MLL:n Youtube-kanavalta videot Yksin ja Yksinäisyys satuttaa.

Mitä tehdä, jos huomaa kiusaamista?

- **Tavoite:** Harjoitella tunnistamaan kiusaamistilanteita.
- **Tehtävä:** Tehdään kiusaamiseen liittyvä testi.
- **Tila:** Luokkahuone, sali tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Puhelimet tai koulun tietokoneet/tabletit.
- **Aika:** 15 minuuttia.

Ohje: Tehdään ”Mitä tehdä, jos huomaat kiusaamista?” -testi Nuortennetissä, **nuortennetti.fi/testit.** Sen jälkeen keskustellaan, millaisia ajatuksia kiusaamiseen puuttumisesta heräsi.

Kerro, miten omassa koulussanne opiskeluhuolto auttaa kiusaamistilanteissa ja kenelle aikuiselle kiusaamisesta voi kertoa.

Koulua vaihtavan vastaanottaminen

- **Tavoite:** Miettiä, miten tukioppilaat voivat huomioida koulua vaihtavan oppilaan.
- **Tehtävä:** Tutustutaan ohjeeseen kesken vuoden koulua vaihtavan oppilaan vastaanottamisesta.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Koulua vaihtavan oppilaan vastaanottaminen -ehdotus diana tai paperilla.
- **Aika:** 10 minuuttia.

Ohje: Tutustutaan yhdessä ohjeeseen koulua vaihtavan oppilaan vastaanottamisesta. Jos sellaista ei ole, keskustellaan siitä, miten omassa koulussa toimitaan, kun uusi oppilas tulee. Miten käytäntöä voisi kehittää? Ideat kirjoitetaan muistiin ja tarvittaessa kysytään rehtorilta, voiko niitä toteuttaa.

ESIMERKKI: KOULUA VAIHTAVAN OPPILAAN VASTAANOTTAMINEN

Moni koulua vaihtava pitäisi siitä, että toinen oppilas esittelisi hänelle uuden koulun. Koulussa kannattaa sopia, että oppilasasioista vastaava rehtori tai apulaisrehtori ilmoittaa tukioppilasohjaajalle aina, kun kouluun tulee uusi oppilas kesken lukuvuoden.

Tukioppilasohjaaja nimeää 1–2 tukioppilasta ottamaan uuden oppilaan vastaan esim. seuraavasti:

- **Koulun esittely.** Nimetyt tukioppilaat kierrättävät uutta oppilasta koululla (ruokala, liikuntapaikat, terveydenhoitajan huone, kuraattorin huone, rehtori jne.)
- **Luokan tai opiskeluryhmän ryhmäytys.** Tukioppilaat järjestävät ryhmäyttävän oppitunnin luokassa mahdollisimman pian, kun oppilas on aloittanut (uusi tulija oppii nimet ym.). Tukioppilaiden kanssa on sovittu jo syksyn alussa, mitkä ryhmäytys- ja tutustumisleikit toteutetaan aina, kun luokkaan tulee kesken vuoden uusi oppilas. Sopikaa, mille tunnille tukioppilaat voivat tulla.
- **Seuranta.** Viikon päästä tukioppilas kysyy, miten menee.
- **Moikkailu.** Nimetty tukioppilas moikkailee pitkin vuotta ohi mennessään ja auttaa tarvittaessa.

Tukioppilaiden lisäksi luokanvalvoja sopii myös muutaman luokkatoverin kanssa, että he pitävät uudelle oppilaalle seuraa ensimmäisten viikkojen ajan.

Keskustellaan

- Miksi koulun vaihtaminen kesken vuoden voi olla käytännössä hankalaa (on ehkä suorittanut eri kursseja toisessa koulussa, opintojen järjestäminen, uusiin kavereihin tutustuminen, koulun tavat, tilat jne. ovat vieraita)?
- Jos itse vaihtaisit koulua kesken vuoden, millaista vastaanottoa toivoisit?

Kun vaihtaa koulua kesken vuoden, elämässä voi olla menossa muutakin muutosta, esim. muuttaminen tai sisäilmasta sairastaminen edellisessä koulussa. Siksi on tärkeää, että koulunkäynnistä saadaan heti mahdollisimman sujuvaa. Uudet kaverit ovat toivottu lisä koulun aloitukseen, ja tukioppilaat voivat yrittää tutustuttaa tulijaa muihin esim. ryhmäyttämällä.

Vinkki

Katsokaa MLL:n Youtube-kanavalta video Uutena ryhmässä.

Tunne- ja vuorovaikutustaidot -visailu

- **Tavoite:** Ymmärtää, mitä tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat.
- **Tehtävä:** Visailun tekeminen.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Omat puhelimet tai koulun tietokoneet.
- **Aika:** 20 minuuttia

Ohje: Kerro ensin tunne- ja vuorovaikutustaidoista. Tehkää sen jälkeen visailu Nuortennetissä **www.nuortennetti.fi/testit**

Kerro, että tunne- ja vuorovaikutustaidoilla tarkoitetaan ihmissuhteisiin ja omaan tunne-elämään liittyviä taitoja. Tunnetaitoja ovat omien tunteiden tunnistaminen ja säätely sekä muiden ihmisten tunnetilojen ymmärtäminen. Myös kuuntelu- ja keskustelutaitojen harjoitteleminen auttaa tulemaan paremmin toimeen erilaisten ihmisten kanssa.

Vuorovaikutustaitoja ovat mm. kuunteleminen, keskusteleminen, vuorottelu, taito osoittaa tukea ja perustella mielipiteitään.

Omien tunteiden tunnistaminen on tunnetaitojen perusta. Omia tunteita voi harjoitella tunnistamaan mm. nimeämällä ja sanoittamalla tunteita sekä hyväksymällä erilaiset tunteet. Tunteiden tunnistaminen auttaa hallitsemaan omaa käyttäytymistä ja myös ymmärtämään muiden käyttäytymistä.

Empatiakykyyn kuuluu kyky katsoa asioita toisen ihmisen näkökulmasta ja tuntea myötätuntoa. Empatiaa voi oppia esim. eläytymällä toisen ihmisen tarinaan ja pohtimalla, mitä hän mahtaa ajatella tai miltä hänestä mahtaa tuntua eri tilanteissa.

Keskustellaan

- Miltä tuntui vastata kyselyyn?
- Mitä ajattelet saamastasi tuloksesta?
- Oliko jotain, joka jäi mietityttämään sinua?
- Mitä hyötyä siitä on, että osaa säädellä omia tunteitaan? Esim. omaa toimintaansa suuttuneena tai pettyneenä?

Kuunteluharjoitus

- **Tavoite:** Ymmärtää, miltä tuntuu, jos tulee tai ei tule kuulluksi.
- **Tehtävä:** Kertomis- ja kuunteluharjoitus.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** -
- **Aika:** 20 minuuttia.

Ohje: Kerro oppilaille taustaksi seuraava:

Empatia tarkoittaa kykyä ymmärtää, mitä toinen ihminen tuntee ja kokee sekä taitoa asettua toisen henkilön asemaan. Empatiaa voi ilmaista esim. ymmärtävällä katseella, sanoilla ja eleillä tai lohduttamalla, kannustamalla ja tukemalla toista.

Jaa osallistujat pareiksi. Harjoituksessa on kolme osiota. Aluksi parit palauttavat mieleensä jonkin tapahtuman tai tarinan, mutta eivät kerro sitä toisilleen. Tarinan pitää olla niin lyhyt, että kertominen kestää noin minuutin.

Seuraavaksi pari valitsee, kumpi on tarinankertoja ja kumpi kuuntelija. Käydään jokainen vaihe läpi niin, että molemmat parit saavat kertoa tarinansa. Anna aikaa minuutti / kertoja. Laita kello soimaan minuutin välein, jotta pysytään aikataulussa.

Vaiheet:

1. Tarinankertoja kertoo tarinaansa. Toinen ei kuuntele lainkaan. Hän voi näpytellä kännykkää tai piirtää ja katsella ikkunasta ulos tmv. Huutaminen on kielletty.
2. Tarinankertoja kertoo tarinaansa. Toinen varastaa tarinan mahdollisimman nopeasti itselleen. Esim. jos tarina kertoo mummonsa mansikkamaasta, toinen puhuu päälle kertoen omasta mummostaan, mustikoista tms. Tarinan tulee liittyä jotenkin, edes yhdellä sanalla, tarinankertojan alkuperäiseen tarinaan.
3. Tarinankertoja kertoo tarinansa ja toinen kuuntelee tarinaa kiinnostuneesti.

Keskustellaan

Kysy jokaisen vaiheen jälkeen, miltä kuuntelijan käyttäytyminen kertojasta tuntui. Onko teille käynyt tosielämässä niin kuin harjoituksessa? Että joku ei kuuntele tai varastaa tarinan? Tai niin, että joku keskittyy kuuntelemaan?

Kerro lopuksi seuraavaa: Vuorovaikutusta edistävää sanatonta viestintää voidaan kuvata englanninkielisellä sanalla **soften** (pehmentää). Vuorovaikutusta pehmentäviä, sanattomia asioita ovat myönteiset ilmeet, avoin asento, lämmin katse, kosketus, hyväksyvä nyökkäys ja kallistuminen keskustelukumppaniin päin (S = smile, O = open, F = forward, T = touch, E = eye, N = nod).

“Softenin“ osaaminen on hyvä taito sekä puhujalle että kuuntelijalle. Kerro, että esim.”open” tarkoittaa myös avointa asennetta toisen ajatuksille. ”Forward” tarkoittaa myös vastaan tulemista, esim. silloin, kun on oltu eri mieltä.

Voitte kokeilla, miltä näyttää, jos henkilö (sinä tai pari vapaaehtoista tukioppilasta) ottaa ensin helposti lähestyttävän asennon: hymyilee, ottaa kädet pois puuskasta, kääntyy kuulijaansa kohti, koskettaa häntä olkapäälle, katsoo häntä silmiin ja nyökkää. Miltä voisi näyttää tämän vastakohta? Entä jos ilme on torjuva tai välttelevä? Jos ei katso silmiin? Kääntyy poispäin kädet puuskassa?

Jos sinulla on vapaaehtoinen, joka esitti nämä vaihtoehdot, kiitä häntä kättelemällä ja katso silmiin.

Puhukaa vielä sanojen ja ilmeiden ristiriidoista. Millaisen vaikutelman kuulija saa, jos puhuja hymyilee, mutta sähisee samalla ilkeitä sanoja? Entä jos sanoo jotain kohteliasta, mutta katsoo samalla halveksivasti?

Pyydä jokaista miettimään, mihin yhteen tai kahteen tässä harjoituksessa käsiteltyyn asiaan hän voisi jatkossa kiinnittää huomiota vuorovaikutustilanteissa.

Muistuta oppilaita siitä, että aina empatian osoittamiseen ei tarvita edes sanoja, pelkkä lähellä oleminen riittää. Esim. monet kiusatut oppilaat ovat kertoneet saaneensa apua siitä, että toinen oppilas tuli viereen ja oli siten hänen tukenaan.

Vastaantulijat

- **Tavoite:** Ymmärtää sanattoman viestinnän, eleiden ja ilmeiden merkitys.
- **Tehtävä:** Harjoitella katsekontaktia ja kohteliaita eleitä.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** -
- **Aika:** 10 minuuttia.

Ohje: Pyydä tukioppilaita kävelemään luokkahuoneessa ympäriinsä. Kerro tapa, jolla vastaantulijoihin suhtaudutaan. Tavat voivat olla esim. seuraavia:

- Katso liikkuessasi lattiaan, älä kiinnitä muihin huomiota (älä kuitenkaan törmäile).
- Katso vastaantulijaa nopeasti, mutta käännä katseesi heti takaisin lattiaan.
- Katso vastaantulijaa silmiin ja hymyile hänelle.
- Katso vastaantulijaa silmiin ja nyökkää tervehdykseksi.
- Katso vastaantulijaa silmiin, kättele ja kerro oma nimesi.

Keskustellaan

- Miltä tuntui, kun toiset käänsivät katseensa pois? Olisiko heitä ollut helppo lähestyä?
- Miltä tuntui, kun toinen katsoi silmiin ja nyökkäsi?
- Millainen ihminen on helposti lähestyttävä? Miten kehon asennot, ilmeet ja eleet vaikuttavat tähän?
- Mitä hyötyä on siitä, jos tukioppilas on helposti lähestyttävä?
- Oletko huomannut, että se, miten itse toimit, vaikuttaa siihen, miten muut suhtautuvat sinuun?

Kerro oppilaille, että jos puheen sisältö ja ilmeet tai eleet ovat keskenään ristiriidassa, ilmeet ja eleet ovat uskottavampia. Muistuta, että pienillä teoilla (eleet, katseet, hymy, tervehtiminen) piristää muita. Ja kun saa hymyn vastineeksi, se piristää itseä.

Lopputehtävä: Kehuja jaossa

- **Tavoite:** Vahvistaa myönteistä minäkuvaa.
- **Tehtävä:** Annetaan myönteistä palautetta.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Kartonkia tai paperia, kyniä.
- **Aika:** 10 minuuttia.

Ohje: Jaa jokaiselle yksi korttipohja. Halutessanne voitte leikata ne sydämen tai tähden muotoon. Jokainen kirjoittaa nimensä korttiin. Sitten kortit laitetaan kiertämään. Jokainen kirjoittaa jokaiseen korttiin jotain myönteistä palautetta siitä henkilöstä, jonka nimi kortissa on. Myös kouluttaja osallistuu tehtävään omalla kortilla. Tarkoitus on harjoitella antamaan myönteistä palautetta. Sen osaaminen on tärkeä osa tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä myönteisen ilmapiirin luomista.

OSIO 3

Ryhmän ohjaaminen ja innostaminen
(3 x 45 minuuttia)

TAVOITTEENA ON, ETTÄ TUKIOPPILAAT

- tietävät, millainen on turvallinen ryhmä
- ymmärtävät, miksi luokkia ja opiskeluryhmiä kannattaa ryhmäyttää
- harjoittelevat leikin ohjaamista
- tutustuvat kummiluokkatoimintaan.

Tässä osiossa tukioppilaat tekevät matalan kynnyksen ryhmäyttäviä harjoituksia ja keskustelevat siitä, miksi ryhmäyttämistä tarvitaan. Osiossa pohditaan, millainen on hyvä ryhmä ja millaiset roolit edistävät ryhmän toimintaa. Tukioppilaat pääsevät harjoittelemaan harjoitusten ohjaamista.

Oma opiskeluryhmä on oppilaalle tärkeä. Siellä ovat koulukaverit, joiden kanssa vietetään päivittäin paljon aikaa. Ryhmän ilmapiirillä on merkitystä. Turvallisessa ryhmässä jokainen tuntee itsensä arvostetuksi, uskaltaa osallistua, yrittää ja joskus erehtyäkin ilman, että tarvitsee pelätä tulevansa nolatuksi.

Ryhmät eivät kuitenkaan ole automaattisesti turvallisia. Jos oppilaita ei tutustuteta toisiinsa, voi esiintyä ennakkoluuloja, kiusaamista ja ryhmästä ulossulkemista. Ulkopuolisuuden ja syrjään jäämisen kokemuksilla voi olla nuorelle vakavia seurauksia. Ahdistus, masentuneisuus ja toivottomuuden tunteet kuormittavat ja voivat johtaa uupumiseen ja syrjäytymiseen.

Tukioppilaat auttavat luokkia ryhmäytymään ohjaamalla leikkejä ja harjoituksia. Kun luokkakaverit ovat tulleet tutuiksi, yhdessä työskentely on huomattavasti helpompaa.

Ryhmäyttämisestä on hyötyä läpi vuoden, mutta erityisen tärkeää se on 7. luokan alussa ja aina, kun uudet luokat ja opiskeluryhmät aloittavat. Lisäksi tukioppilaat voivat suunnitella ja toteuttaa ryhmäyttäviä, pieniä tuokioita esimerkiksi välitunneille ja tutustuttaa oppilaita toisiinsa.

Ryhmäyttämisestä on apua varsinkin niille oppilaille, jotka eivät itse oikein osaa tai rohkene tutustua muihin oppilaisiin. Kun huolehditaan siitä, ettei kukaan jää ryhmässä yksin, myös kiusaaminen vähenee. Ryhmäyttävien tehtävien tarkoitus on tuottaa hauskoja, myönteisiä yhdessäolon kokemuksia.

Kummiluokka tarkoittaa sitä, että tukioppilasparille tai -ryhmälle nimetään yksi luokka tai opiskeluryhmä, jossa he vierailevat silloin tällöin koko lukuvuoden ajan tekemässä ryhmäyttäviä tehtäviä tai puhumassa erilaisista teemoista, kuten vuorovaikutustaidoista tai mediakasvatuksesta.

Tässä osiossa tukioppilaat tutustuvat ryhmäyttämisen ideaan ja saavat konkreettisia vinkkejä. Tukioppilaiden olisi tärkeää päästä koulutuksen jälkeen mahdollisimman nopeasti harjoittelemaan leikkien vetämistä toisille oppilaille. Tämän voi toteuttaa esimerkiksi välitunneilla.

Jos osio 3 sijoittuu kaksipäiväisessä koulutuksessa toisen koulutuspäivän alkuun, keskustelkaa aluksi hetki siitä, mitä ensimmäisestä päivästä jäi mieleen. Kerratkaa sitten päivän ohjelma.

Lämmittely: Minä, muut ja mitä osaan

- **Tavoite:** Vahvistaa itsetuntemusta.
- **Tehtävä:** Kerrotaan itsestä korttien avulla. Tavoitteena on vahvistaa tunnetta omista voimavaroista ja kertoa ominaisuuksista, joita muuten ei ehkä tulisi kertoneeksi.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Kolmenlaisia kortteja. Eri teemojen kortit tulostetaan erivärisille papereille ja leikataan irti (liite 6). Kortteja kopioidaan sen verran, että jokaiselle riittää kortti kustakin aihealueesta.
- **Aika:** 20 minuuttia.

Ohje: Kerro aluksi, että jokaisella meillä on omia vahvuuksia, ominaisuuksia ja taitoja. Maailmassa ei ole ketään täysin samanlaista ihmistä kuin mitä sinä olet. Jokainen on hyvin ainutlaatuinen.

Kerro, että seuraavaksi tehdään harjoitus erilaisista ominaisuuksista ja vahvuuksista.

Jaa jokaiselle kolme eriväristä korttia. Osallistujat saavat vaihdella kortteja keskenään siten, että lopussa jokaisella on kädessään kortit, joiden ominaisuudet tai taidot hän kokee omikseen. Kortteja saa vaihtaa vain samanväristen kanssa.

Korttien teemat ovat

– minä ja muut ihmiset
– luonteenpiirteet
– taidot.

Harjoitus puretaan siten, että jokainen lukee ääneen kädessään olevat kortit, jos haluaa. Halutessaan voi kertoa, miten kortin sana näkyy omassa elämässä. Harjoitusta voi myös jatkaa niin, että jokainen valitsee yhden sellaisen kortin, jonka taidon tai ominaisuuden toivoisi vahvistuvan tai kehittyvän itselleen.

Lopuksi kerro, että on hienoa, että tukioppilaiden joukossa on erilaisia vahvuuksia. Monenlaista osaamista tarvitaan. Ja toisaalta kaikilla on mahdollisuus oppia uutta.

Vinkki

Tutustukaa itsetuntemusta kuvaavaan Joharin ikkunaan osoitteessa **mll.fi/tehtavakortit**.

Paperi- tai spagetti-vaahtokarkkirakennelmat

- **Tavoite:** Tutustua ryhmän rooleihin.
- **Tehtävä:** Toimitaan pienryhmissä yhteisen tavoitteen, paperitornin, saavuttamiseksi.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava, pöydät.
- **Tarvikkeet:** Paperiarkkeja tai spagettia ja vaahtokarkkeja.
- **Aika:** 20 minuuttia.

Ohje: Kerro oppilaille taustaksi, että ihmisillä voi olla eri ryhmissä erilaisia rooleja. Esim. koulussa saattaa olla ahkeran oppilaan rooli, kotona ehkä kiukuttelevan tai avuliaan teinin rooli, kaverien kesken hauskan tyypin rooli.

Kerro, että tehtävässä testataan ryhmätyötaitoja.

Jaa tukioppilaat 4–5 hengen ryhmiin. Ryhmän tavoitteena on rakentaa 15:sta paperista (ei tarvitse käyttää kaikkia papereita) mahdollisimman korkea ja hieno rakennelma. Papereita ei saa repiä, rikkoa, liimata, teipata tmv. Niitä saa ainoastaan taitella. Papereita ei saa myöskään tukea (kynä, oma käsi jne.), vaan ne asetetaan tasaiselle pinnalle, lattialle tai pöydälle. Aikaa rakentamiseen on ryhmästä riippuen 5–10 minuuttia.

Rakentamisen jälkeen vertailkaa eri rakennustyylejä ja teoksien korkeutta. Lopuksi ryhmät voivat puhaltaa oman teoksensa kumoon.

Vaihtoehtoisesti rakentamisessa voi käyttää vaahtokarkkeja ja spagettia ja rakentaa niistä mahdollisimman korkea rakennelma.

Keskustellaan

– Miltä tornin rakentaminen tuntui?
– Oliko kaikki ryhmänne jäsenet mukana rakentamassa? Jos ei, miksi ei?
– Millainen työnjako ryhmässänne oli? Oliko joku, joka johti työskentelyä? Oliko joku, joka ideoi erityisen paljon?
– Mikä innosti jatkamaan, jos torni kaatui?
– Katsotaan ryhmän roolit (Tee dia tai kirjoita fläpille.):

ehdotusten tekijä	johtaja
kyselijä	kriitikko
rohkaisija	ilmapiirin piristäjä
ahkera tekijä	sovittelija
hauskuuttaja	jarruttaja
huomiontavoittelija	kilpailija
ulkopuolelle asettuja	ei-kiinnostunut

– Millaisessa roolissa huomasit itse olleesi äskeisessä rakentamistehtävässä? Onko se sinulle tyypillinen tapa vai otitko nyt vain tällä kerralla tämän roolin?

– Millaiset roolit edistävät ryhmän työskentelyä? Millaiset häiritsevät sitä?
– Mitä voi itse tehdä, jotta ryhmä toimii hyvin?

Samalla ihmisellä voi olla erilaisia rooleja eri ryhmissä. Toisaalta samassa ryhmässä voi olla erilaisia vaiheita pitkän ajan kuluessa, esim. seuraavasti:
– *Alkuvaiheessa* ryhmäläiset usein arkailevat toisiaan, ja tutustumiseen pitää käyttää aikaa.
– *Kuohuntavaiheessa* saatetaan olla kriittisiä ryhmän tehtävää, johtajaa tai ryhmässä olemista kohtaan. Joskus pahasta olosta syytetään jotakuta ryhmässä, vaikka kyse on yleensä yhteistyön ongelmista.
– *Yhdenmukaisuusvaiheessa* me-henki syntyy, mutta erilaisia mielipiteitä ei oikein hyväksytä.
– *Toimivan yhteistyön* vaiheessa uusillekin ideoille on tilaa ja ymmärretään se, että välillä tulee myös riitoja, mutta ne voidaan selvittää.
– *Lopetusvaiheessa* ryhdytään pohtimaan ryhmästä irtautumista ja jatkamista sen ulkopuolella.

Työvihkotehtävä valinnaisainetunnille
Ryhmän roolit. Pohdi itsenäisesti ja kirjoita Tukioppilaan työvihkoon:

Mikä on oma roolini koululuokassa? Harrastusryhmässä? Tukioppilasryhmässä? Millaisen roolin haluaisin itselläni olevan eri ryhmissä?

Leikkien ja harjoitusten ohjaaminen

- **Tavoite:** Vahvistaa leikinohjaustaitoja.
- **Tehtävä:** Valmistaudutaan leikkien ja harjoitusten ohjaamiseen keskusteluin.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava, mielellään paljon lattiatilaa.
- **Tarvikkeet:** -
- **Aika:** 5–10 minuuttia.

Ohje: Kun keskustelette leikkien ohjaamisesta, sido keskustelua esimerkkeihin. Käytä esimerkkeinä

tuttujen leikkien ohjaamista. Miettikää, miksi on tärkeää valita leikit myös tilan perusteella. Puhukaa jännittämisestä, kysele oppilaiden kokemuksia.

Keskustellaan

– Miten valmistaudutaan hyvin leikin ohjaamiseen?
– Millaisilla asioilla voi helpottaa jännitystä?
– Miten erilaisia leikkijöitä olisi hyvä huomioida (esim. riehakkaat, hiljaiset, varovaiset, sääntöjä kuuntelemattomat)?

Kerro tukioppilaille seuraavat ohjeet:

Ohjeet leikin vetäjälle

1. Kokeile leikkiä ennen kuin ohjaat sen muille.
2. Kiinnitä osallistujien huomio leikin alussa itseesi ja osoita kehonkielelläsi, että sinä ohjaat leikkiä.
3. Selitä leikin säännöt.
4. Innostu itse leikistä.
5. Valvo samalla leikkiä.
6. Ole oikeudenmukainen ja johdonmukainen.
7. Lopeta oikeaan aikaan. (Pohdi etukäteen, mistä huomaa, että leikki on aika lopettaa.)
8. Huomioi kaikki leikkijät, myös leikistä pudonneet.
9. Keskustele lopuksi leikistä osallistujien kanssa.
10. Kiitä osallistumisesta.

Tila. Kannattaa varmistaa, että käytössä on sellainen tila, jossa suunnittelemasi harjoitukset pystyy toteuttamaan. Esimerkiksi toiminnallisia leikkejä ja keskusteluja varten tuolit kannatta asetella mieluummin ympyrään kuin luokkamuotoon. Vaihtoehtoisesti voidaan istua lattialla tai seistä piirissä.

Jännittäminen. Leikkiä ohjatessa voi alkaa jännittää. Ajattele, että sinun ei tarvitse muistaa kaikkea ulkoa. Kun olet parin kanssa ohjaamassa leikkiä, voitte rennosti keskustella ja sopia, että autatte toisianne. Moni hakee esiintymiseensä turvallisuudentunnetta esimerkiksi pitämällä jotakin kädessään tai ottamalla mahdollisimman mukavan asennon.

Valmistautuminen. Ohjaaminen onnistuu varmimmin, kun perehtyy etukäteen tehtävän sisältöön ja siihen, millaiseen tilanteeseen on menossa tehtävää ohjaamaan: keitä on paikalla, montako osallistujaa, onko opettaja mukana, mitä koulun sääntöjä pitää erityisesti huomioida (esimerkiksi välitunneille lähteminen).

Pohtikaa etukäteen, mikä on varasuunnitelmanne, jos oppilaat esimerkiksi ovat juuri tehneet saman tehtävän tai tila ei ole sellainen kuin odotitte. Entä jos unohdat leikin säännöt, onko sinulla muistilappu tai auttaako parisi muistamaan?

Ryhmän tarkkaileminen. Kerro, miksi leikin ohjaajan pitää tarkkailla leikkijöitä: hiljaisia voi innostaa ja kannustaa, riehakkaimpia voi hieman hillitä. Leikin ohjaaja huolehtii myös siitä, että kaikki mahtuvat osallistumaan ja saavat puheenvuoron.

Jos on aikaa, ohjaa malliksi yksi lyhyt tutustumisleikki. **www.leikkipankki.fi**

Kerro oppilaille harjoitusta ohjatessasi, miksi teet tiettyjä ratkaisuja, esimerkiksi pyydät jonkun tietyn oppilaan näyttämään muille mallia sinun kanssasi, tai miksi päätät lopettaa leikin tietyssä vaiheessa.

Ryhmäyttävän leikin tai harjoituksen suunnittelu

- **Tavoite:** Vahvistaa leikinohjaustaitoja.
- **Tehtävä:** Suunnitellaan ryhmässä harjoitus/leikki ja opitaan ohjaamaan muita.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Kyniä ja paperia.
- **Aika:** 45 minuuttia (neljässä pienryhmässä).

Ohje: Jaa oppilaat 4–6 hengen ryhmiin, joissa heille annetaan tehtäväksi suunnitella jokin leikki tai harjoitus, jonka he ohjeistavat ja ohjaavat muulle ryhmälle. Harjoitusta suunniteltaessa voit antaa ohjeeksi esim. seuraavia asioita:

– Leikki voi kestää 5–10 minuuttia.
– Leikin pystyy leikkimään sisätiloissa.
– Leikin tulee olla sellainen, että sen voi vetää esim. 7.-luokkalaisille.
– Teema voi liittyä esim. tutustumiseen tai ryhmäyttämiseen.

Lisäksi ryhmäläiset voivat miettiä seuraavia asioita: Kuka/ketkä ryhmästä ohjeistavat leikin muille ja miten ohjeet annetaan. Tarvitaanko leikkiin välineitä (paperia, kyniä jne.) Suunnitteluun käytetään aikaa 10 minuuttia.

Ryhmät ohjeistavat vuorotellen leikkinsä muille ja muut saavat olla osallistujina. Jokaisen leikin jälkeen mietitään, millaisiin tilanteisiin kyseinen leikki sopisi ja oliko leikissä jotain, josta voi koitua ongelmaa (esim. jos leikistä tippuu pois heti alussa, joutuuko vain odottamaan ryhmän ulkopuolella vai voiko leikkiä muuttaa niin, ettei siitä tippuisi ainakaan heti) ja ketkä voisivat olla innokkaimpia osallistujia tällaisessa harjoituksessa.

Antakaa palautetta jokaisen leikin ohjaajille: Kertoivatko he leikin säännöt selkeästi? Muistivatko he

katsoa leikkijöitä? Entä hymyillä? Osoittivatko, että he ohjaavat tilannetta? Kertoivatko he selkeästi, miksi tämä leikki tai harjoitus tehdään? Puhuivatko kuuluvalla äänellä? Mitä muuta hyvää oli tavassa ohjata leikkiä ja mitä voisi kehittää?

Palautteen voi antaa suullisesti tai voitte sopia, että jokainen osallistuja kirjoittaa pienelle paperilapulle jokaiselle myönteistä palautetta. Niitä on kiva lukea jälkeenpäin.

Vinkki

Jos ette ehdi kokeilla koulutuksessa kaikkia leikkejä, voitte katsoa oppilaiden ideat läpi ja kokeilla niitä esim. seuraavassa tukioppilastapaamisessanne.

Jos tukioppilastoiminta on koulussanne valinnaiskurssina, tähän osioon kannattaa käyttää aikaa. Palaute leikin ohjaajille on tärkeä osa kurssia.

Yleisohje tukioppilastunnin valmisteluun

- **Tavoite:** Valmistautua tukioppilastunteihin.
- **Tehtävä:** Valmistaudutaan keskustellen oppituntien ohjaamiseen.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Kyniä ja paperia.
- **Aika:** 10–15 minuuttia keskusteluun tai 45 minuuttia oman suunnitelman tekoon ja esittelyyn muille.

Ohje: Onnistunut oppitunti vaatii hyvää valmistautumista. Silloin ei tarvitse jännittää niin paljon ja voi keskittyä itse tilanteeseen.
Tämä ohjeistus aikatauluineen on laadittu 45 minuutin mittaiselle oppitunnille. Valmistelkaa tunti yhdessä parin kanssa seuraavasti:

1. Teema. Sopikaa oppitunnin teema (esim. ryhmäyttäminen, mediakasvatus tai rentoutuminen). Katsokaa, millaisia harjoituksia siihen löytyy osoitteesta **www.mll.fi/tehtavakortit.**
2. Valitkaa 3 haluamaanne harjoitusta tai leikkiä.
3. Viesti. Kirjoittakaa muistiin 3–5 tärkeintä asiaa, jotka haluatte oppilaiden oppivan tuntinne aikana. Miettikää, miten kertoisitte niistä oppilaille. Mitä sanoisitte? Miten havainnollistatte asiaa valitsemienne harjoitusten avulla?
4. Työnjako ja ohjelma. Sopikaa parin kanssa, mitä kumpikin kertoo ja minkä harjoituksen ohjaa. Kirjoittakaa suunnitelma muistiin ja ottakaa se mukaan, kun pidätte tuntia.

Tuntiin kuuluvat asiat

- **Aloitus** (2 minuuttia): esitelkää itsenne ja aiheenne, miksi olette tulleet luokkaan.
- **Lämmittelyharjoitus** (5 minuuttia): lyhyt hauska harjoitus innostaa oppilaita kuuntelemaan teitä.
- **Tietoa ja harjoituksia** (30–35 minuuttia). Tehkää valitsemistanne harjoituksista 1–3 sen mukaan, kuinka nopeasti ryhmä niitä tekee. Kertokaa viestinne harjoitusten välillä ja pyrkikää saamaan aikaiseksi keskustelua. Kysykää mielipiteitä ja kokemuksia.
- **Lopetus** (3 minuuttia): kiittäkää oppilaita ja pyytäkää antamaan palautetta sekä ottamaan yhteyttä, jos he tarvitsevat tukioppilailta apua tai neuvoja.

Kerro oppilaille: Kun menette pitämään tunteja kummiluokkaanne, hyväksyttäkää suunnitelmanne opettajalla ja sopikaa käytännön järjestelyistä. Miettikää, millaisia välineitä tarvitsette, kuka ne tuo paikalle ja kuinka toimitaan ongelmatilanteissa. Sopikaa opettajan kanssa etukäteen, miten tunnilla esille tulleet asiat käydään jälkikäteen läpi. Käykää palautekeskustelua pohtimalla seuraavia asioita: Mikä toimi tukioppilastunnilla hyvin? Mitä pitäisi tehdä toisin?

Lopputehtävä: Erilaisuuden kukka

- **Tavoite:** Tutustuminen.
- **Tehtävä:** Ryhmätehtävä, jossa tutustutaan ja huomataan samanlaisuudet.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Kyniä ja paperia.
- **Aika:** 15 minuuttia.

Ohje: Ryhmien tehtävänä on piirtää kukka, jossa on keskiosa ja jokaiselle ryhmän osallistujalle on oma terälehti. Pyydä keksimään kolme kaikille ryhmän jäsenille yhteistä asiaa. Ne kirjoitetaan kukan keskelle. Jokaisen omaan terälehteen tulee oppilaan nimi ja sellainen häneen liittyvä asia, joka on erilainen kuin kenelläkään muulla ryhmän jäsenellä.

Kerro, että voi kertoa harrastuksista, henkilökohtaisista ominaisuuksistaan tai työhön liittyvistä asioista. Sellaisia asioita, joista tuntuu mukavilta kertoa.

OSIO 4

Toiminnan suunnittelu
(3 x 45 minuuttia)

TAVOITTEENA ON, ETTÄ TUKIOPPILAAT

- osallistuvat lukuvuoden tukioppilastoiminnan suunnitteluun
- kertaavat peruskoulutuksen aikana opittuja asioita
- innostuvat jatkamaan tukioppilaana
- sopivat ohjaajan kanssa, miten jatkossa pidetään yhteyttä ja kokoonnutaan suunnittelemaan toimintaa.

Koulutuksen viimeisessä osiossa suunnitellaan oman koulun tukioppilastoimintaa. Jos tukioppilaiden peruskurssi on osa pitkää valinnaisainekurssia, osio 4 kannattaa pitää jo kurssin alkupuolella, vaikkapa yhdessä aiempien tukioppilaiden kanssa, jotta uudet tukioppilaat pääsevät mukaan toimintaan jo syksyllä.

Vinkki

Vaikka tukioppilaiden peruskoulutuksen ohjaisi MLL:n kouluttaja, ainakin tähän osioon tarvitaan myös koulun tukioppilastoimintaa ohjaavat aikuiset. He tietävät, millaisten ideoiden toteuttaminen on omassa koulussa mahdollista.

Tukioppilastoimintaan kuuluvat ilo, mukavat hetket ja yhdessä tekemisen elämykset. Yhteisen suunnittelun ja toteuttamisen myötä tukioppilaat sitoutuvat toimintaan ja innostus säilyy.

Suunnittelua helpottaa, jos aiemmat tukioppilaat ovat tehneet tukioppilaskansion eli kirjanneet muistiin tehdyt asiat ja omat kokemukset. Paperikansion lisäksi kannattaa koota asioita verkkokansioihin, joissa ne säilyvät ja tiedostot ovat monistettavissa jatkokäyttöä varten. Tukioppilastoiminnan vuosirutiinien lisäksi tukioppilaat voivat keksiä itseään kiinnostavia tai koulussa ajankohtaisia teemoja tai tapahtumia.

Kannattaa ideoida rohkeasti ja kokeilla uusia asioita sekä kysellä muiden oppilaiden ja koulun aikuisten ideoita. Useimmiten tukioppilailla on paljon ideoita, joista valitsemalla saadaan mielenkiintoisia tapahtumia. Ohjaajan tehtävä on säädellä innostusta: välillä pitää innostaa ja aktivoida, välillä huolehtia siitä, että toiminta ei kuormita tukioppilaita liikaa eikä mene koulutyön edelle.

Tukioppilastoiminnan suunnittelussa on kaksi tasoa:

1. Pienet, arkipäiväiset asiat. Moikkaaminen, ystävällinen käytös ja kaikkien mukaan ottaminen ovat asioita, jotka eivät vie muulta koulutyöltä aikaa ja joissa tukioppilaiden on helppo näyttää esimerkkiä. Toimintasuunnitelmaa tehdessä mietitään, millä keinoilla muistetaan tehdä tällaisia asioita lukuvuoden aikana. Esim.

- kampanja: Tukarit tervehtii kaikkia -kampanja (moikkaaminen tavaksi)
- paikka: tukarisohva tai -kahvila
- tekemistä: välituntitoiminta
- apuna ja kohtaamassa: tukarit jakamassa purkkaa ruokailun jälkeen
- huolten huomioiminen: yksinäisten kanssa juttelememinen. Jos jollakin on huolia, voi kertoa mistä kuraattorin tavoittaa. Voi kertoa opettajille, jos on nähnyt kiusaamista tai jos joku on aina oppitunneilla hiljaa loukkaavan kohtelun vuoksi.
- nuorempien ja uusien oppilaiden muistaminen: kesken vuoden kouluun muuttavien oppilaiden ja omien kummiluokkien oppilaiden huomioiminen.

2. Tapahtumat ja teemaviikot. Monista mielenkiintoisista mahdollisuuksista kannattaa valita vuosittain ne, jotka eniten tukioppilaita innostavat tai ovat esim. koulun ilmapiirin vuoksi tärkeitä. Tapahtumia voi järjestää myös pienimuotoisesti ja niiden suunnittelussa on erityisen tärkeää huomioida se, ettei kukaan jää yksin vastuuseen tai ulkopuolelle.

Kerro tukioppilaille, että koulutuksen tässä osiossa on tarkoitus tehdä ensimmäinen versio toimintasuunnitelmasta, johon kirjataan vuoden aikana toteutettavat tapahtumat ja toiminnat. Jokaiseen vuoden aikana toteuttavaan tapahtumaan tehdään myös oma suunnitelma.

Kerro myös, että tukioppilaat voivat selvittää kummiluokkien lukuvuoden toiveet ja päivittää ne suunnitelmaan sen jälkeen. Jos koulutukseen osallistuvat tukioppilaat ovat itse 8.-luokkalaisia ja koulussa on myös 9.-luokkalaisia tukioppilaita, toimintaa kannattaa suunnitella yhdessä.

IDEOITA VUOSISUUNNITELMAAN

Kummiluokkatoiminta. Tukioppilaat toimivat pareittain tai pienissä ryhmissä 7. luokkien kummeina. Yhtenäiskoulussa oma kummiluokka voi löytyä myös alaluokkien puolelta. Kummiluokat valitaan edellisenä keväänä saman koulun tai lähialueen koulun oppilaista. Lue lisää **www.mll.fi/ideoita-tukioppilastoimintaan**

Koulurauha julistetaan joka vuosi elokuussa. Valtakunnallinen tapahtuma striimataan ja sitä voidaan katsoa koulussa. Koulu tai alue voi myös halutessaan järjestää oman koulurauha-tapahtuman, ja tukioppilaat voivat olla mukana järjestelyissä. Koulurauha-tapahtuma muistuttaa, että hyvinvointi koulussa koostuu monesta pienestä asiasta ja että kaikki kouluyhteisöön kuuluvat ovat vastuussa koulun turvallisuudesta ja viihtyvyydestä. Lue lisää **www.koulurauha.fi**

Välituntitoiminta. Valitettavan usein välitunneilla kiusataan. Välitunnit ovat myös tuskallisia yksinäisille oppilaille. Tukioppilaat voivat tehdä asian hyväksi paljon järjestämällä välitunneille tekemistä, johon kaikki oppilaat voivat halutessaan osallistua. Tukioppilaat voivat perustaa välituntitoimintaan oman ideointi- ja toteutusryhmän. Lue lisää **www.mll.fi/ideoita-tukioppilastoimintaan**

Ryhmäyttäminen. Oppilaiden on helpompi voida hyvin ja keskittyä oppimiseen, jos ei tarvitse pohtia, tuleeko hyväksytyksi ryhmässä, voiko kertoa mielipiteitään tai millaista käyttäytymistä häneltä odotetaan. Tukioppilaat auttavat luokan tai opiskeluryhmän ryhmäyttämisessä. Tukioppilaiden ohjaamat toiminnalliset harjoitukset, tutustumisleikit ja pelit edistävät ryhmän toimintaa ja yhdessä tekemistä ja tutustumista myös muihin koulun oppilaisiin. Ryhmäyttämistä olisi tärkeää tehdä pitkin lukuvuotta ryhmähengen lisäämiseksi ja oppilaiden saamiseksi osaksi omaa luokkaa ja kouluyhteisöä. Ryhmän kokoonpano tai sosiaaliset suhteet vaihtelevat usein kesken lukuvuotta. Lue lisää **www.mll.fi/tukioppilastoiminta**

Kaveriviikko. Kaveriviikko on paikallinen viikko, jolloin lapset ja nuoret harjoittelevat kaveritaitoja ja toisten huomioon ottamista. Kaveriviikolla on mahdollista tehdä monenlaista mukavaa, mutta sen ei tarvitse olla mitään isoa ja työllistävää. Se voi olla pieniä tekoja kuten ystävällisyyshaasteita tai kaveritaitoaiheisia tukioppilastunteja. Kaveriviikkoa voi viettää silloin, kun se itselle parhaiten sopii. Lue lisää **www.mll.fi/kaveriviikko**

Nuorten ääni vanhempainillassa. Tukioppilaat voivat kertoa vanhempainillassa jostakin teemasta, esim. koulussa tehdyn hyvinvointikyselyn tuloksista tai nuorten mediankäytöstä.

Kirje opiskeluhuoltoryhmälle. Tukioppilaat lähettävät tukioppilastoiminnan esittelykirjeen opiskeluhuoltotyöryhmälle. Mallipohjan löytyy osoitteesta **www.mll.fi/aineistokirjasto**

Lämmittely: Täydennettävät lauseet

- **Tavoite:** Yhteenveto kurssin aikana opituista asioista.
- **Tehtävä:** Kerrataan parin kanssa keskustellen jo opittuja asioita.
- **Tila:** Luokkahuone tai muu vastaava
- **Tarvikkeet:** Musiikkia.
- **Aika:** 10 minuuttia.

Ohje: Kuljetaan luokkahuoneessa musiikin soidessa. Kun musiikki loppuu, etsitään itselle pari. Parin kanssa keskustellaan annetun lauseen alun perusteella. Lauseen aloituksia voi keksiä lisää.

Lopuksi voitte käydä lyhyesti läpi, jos joku haluaa kertoa enemmän siitä, mistä keskusteli. Samalla pohditaan, mitä asioita koulutuksessa ollaan jo käsitelty ja mitä opittu.

Kysy, onko jotain sellaista, josta olisi oppilaiden mielestä vielä tärkeää keskustella ennen tukioppilaiden peruskoulutuksen loppumista.

Lauseen alkuja:

– Minulta sujuu hyvin…
– Tukioppilaana haluan…
– Olen oppinut tässä koulutuksessa, että….
– Haluaisin vielä oppia…
– Minua mietityttää tukioppilastoiminnassa...
– Tukioppilastoiminnassa parasta on...

Mitä te tekisitte?

- **Tavoite:** Huomata, että tukioppilaiden aktiivisuudella on merkitystä.
- **Tehtävä:** Mietitään ratkaisuja pulmallisiin tilanteisiin, joissa tukioppilaita tarvitaan apuun.
- **Tila:** Luokkahuone tai muu vastaava.
- **Tarvikkeet:** -
- **Aika:** 20 minuuttia.

Ohje: Jaa leikkijät muutamaan samankokoiseen ryhmään. Yksi ryhmä poistuu huoneesta. Muut keksivät sillä aikaa pulmallisen, tukioppilastoimintaan tai kouluun liittyvän tilanteen.

Kutsu huoneesta poistunut ryhmä takaisin. Ryhmän tehtävänä on arvata, mikä pulmallinen tilanne on.

Kerro, että he saavat kysyä muilta ryhmiltä yksitellen vihjeitä vain lauseella ”Mitä te tekisitte?” Muut ryhmät vastaavat kertomalla mahdollisia ratkaisuja pulmatilanteeseen. Se ryhmä, jonka vihjeen jälkeen oikea vastaus selviää, pääsee vuorostaan arvaajaksi. Jos oppilaat eivät keksi esimerkkejä, tässä muutama ehdotus:

1. Kaikki koulunne oppilaat ja opettajat eivät tiedä, ketkä ovat tukioppilaita.
2. Tukioppilaiden pitämällä oppitunnilla kaksi oppilasta riehuu.
3. Koululle perustettiin oppilaiden some-ryhmä, mutta jotkut kommentoivat siellä loukkaavasti.
4. Kaksi oppilasta joutuu opiskelemaan kotona, koska saavat oireita koulun sisäilmasta. He ovat yksinäisiä.
5. Oppilailla on ideoita välituntitoimintaan, mutta ne eivät päädy opettajien tietoon.

Voitte arvioida jokaisen arvauksen jälkeen ehdotettuja ratkaisuvaihtoehtoja: mitkä niistä ovat järkeviä, reiluja tai nokkelia. Ovatko jotkut ehdotetut keinot mielestänne kyseenalaisia? Miksi?

Ideatalkoot

- **Tavoite:** Innostaa oppilaat suunnittelemaan tukioppilastoimintaa.
- **Tehtävä:** Ideoidaan toimintaa ja tutustutaan jo tehtyyn toimintaan.
- **Tila:** Luokkahuone tai muu vastaava.
- **Tarvikkeet:** Edellisten tukioppilaiden kansio tai vastaava, iso tila kirjoittaa (liitu-/tussitaulu) tai paperia ja kyniä.
- **Aika:** 35 minuuttia.

Ohje: Muistelkaa aluksi, mitä edelliset tukioppilaat ovat tehneet. Jos teillä on käytössänne aiempien vuosien kansioita, katsokaa tietoja niistä.

Anna oppilaille seuraavaksi 5 minuuttia aikaa kirjata taululle tai paperille ideoita, joita he haluaisivat toteuttaa. Kaikki ideat ovat tässä vaiheessa sallittuja. Tämän jälkeen luetaan yhdessä ideat. Jos jokin idea ei ole kaikille tuttu, kirjoittaja saa esitellä sen lyhyesti.

Usein ideoinnissa korostuvat isot tapahtumat ja paljon järjestelyä vaativa toiminta. Miettikää myös, miten esim. pienillä teoilla voidaan luoda hyvää ilmapiiriä tai miten toimitaan niissä tilanteissa, kun kouluun tulee uusi oppilas tai huomataan, että joku jää toistuvasti yksin välitunnilla.

Vinkki

Katsokaa osiossa 1 Tukioppilastoiminnan tavoitteet meidän koulussa -tehtävän muistiinpanot. Mitä tavoitteita kirjasitte?

Vuosisuunnitelman tekeminen

- **Tavoite:** Huolehtia siitä, että tukioppilastoimintaa on läpi lukuvuoden.
- **Tehtävä:** Tehdään oman koulun tukioppilastoiminnan vuosisuunnitelma.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Paperia ja kyniä.
- **Aika:** 45 minuuttia.

Ohje: Edellisen tehtävän pohjalta aloitetaan vuosisuunnitelman kokoaminen. Suunnitelma kannattaa tehdä paperille tai sähköisesti, jotta se kulkee mukana ja sitä pystytään muokkaamaan ja täydentämään vuoden kuluessa.

Vuosittainen toimintasuunnitelma voidaan tehdä kuukausikohtaisesti tai vuosikellon muotoon. Sen jälkeen tarkastellaan kokonaisuutta: onko tekemistä sopivasti tukioppilasryhmän kokoon ja käytettävissä olevaan aikaan nähden.

Valitkaa äänestämällä 1–6 ideaa, joita lähdette jalostamaan. Ideat voivat olla edellisen tehtävän tuloksia tai jo aiemmin mietittyjä aiheita. On hyvä, jos ainakin yksi ideoista koskee pelkästään tukioppilaita, esim. tukioppilaiden ryhmäytys, kevätnyyttärit tms.

Ideaa jalostaessa mietitään suunnitelmia hyvin tarkasti. Jos työstettävänä ideana on esim. seiskojen ryhmäyttäminen, mietitään jo leikki-ideoita tai jos järjestetään teemapäivää, mietitään erilaiset toimintapisteet ym. Tässä vaiheessa mitään ei kuitenkaan tarvitse lyödä lukkoon.

Ideoiden jalostamista varten voit kopioida jokaiselle ryhmälle toimintasuunnitelmapohjan Tukioppilaan työvihkosta tai ryhmät voivat kirjoittaa vapaasti ajatuksensa paperille.

On hyvä kirjoittaa ylös ainakin seuraavat asiat:

1. Tavoitteet. Mitkä ovat tukioppilasryhmänne tavoitteet? Yhdelle lukuvuodelle kannattaa sopia keskimäärin kolme tavoitetta. Lukuvuoden aikana ehtii toteuttaa muutaman asian, joista yleensä yksi on isompi tapahtuma, esim. teemaviikko. Muistakaa, että oma opiskelu on pääasia!

2. Toimenpiteet. Millaisilla toimenpiteillä tavoite saavutetaan? Toimenpiteet eivät aina ole isoja tapahtumia tai teemaviikkoja, vaan se voi olla vaikka välitunneilla valppaana oleminen, jos tavoitteena on turvallinen kouluympäristö.

3. Kuka? Tukioppilasryhmän sisällä voi tehdä työnjakoa. Kaikkien tukioppilaiden ei esim. tarvitse toimia 7. luokan oppilaiden kummeina. Tähän kirjataan myös mahdolliset yhteistyökumppanit sekä toiminnan vastuuhenkilöt: tukioppilaspari ottaa tehtävästä päävastuun.

4. Missä? Missä tiloissa tai ryhmässä toimintaa tapahtuu? Onko toimenpide 7.-luokkalaisille ohjattuja tunteja heidän luokassaan, koko koulun välituntiohjelmaa vai seikkailupäivä leirikeskuksessa?

5. Milloin? Tähän sarakkeeseen muodostuu tukioppilaiden lukuvuoden toimintasuunnitelma. Syyslukukaudella toteutetaan yksi tai kaksi toimintaa, samoin keväällä. Huomioikaa myös tukioppilasohjaajan resurssit, koeviikot sekä toiminnan perusasiat, kuten uusien tukioppilaiden valinta ja 7.-luokkalaisten vastaanottaminen yläkouluun.

6. Apua. Millaista apua tarvitsette? Tarvitsetteko välineitä, kopiomateriaalia tai kutsutteko kouluun ulkopuolisia vierailijoita? Mistä saatte apua? Millaista yhteistyötä teette esim. koulun oppilaskunnan kanssa?

7. Miten tiedotetaan? (Jos aika ei riitä, tämän sarakkeen voi jättää tässä vaiheessa tyhjäksi ja palata siihen tukioppilaiden tapaamisessa koulutuksen jälkeen, ks. s. 49)

8. Miten arvioidaan? (Jos aika ei riitä, tämän sarakkeen voi jättää tässä vaiheessa tyhjäksi ja palata siihen tukioppilaiden tapaamisessa koulutuksen jälkeen, ks. s. 12 ja 51)

Katso Vuosisuunnitelmaruudukko, liite 1 ja Vuosikellomalli, liite 2.

POHDITTAVAKSI

Yhdenvertaisuuden periaate: Ovatko tukioppilastoiminnan tapahtumat ja tilanteet sellaisia, jotka eivät jätä ketään ulkopuolelle. Voivatko kaikki osallistua? Korostavatko jotkut tempaukset toisten yksinäisyyttä? Mitä asialle voisi tehdä?

Yhteisöllisyys ja yhteisvastuu: Miten toiminta vahvistaa yhteisöllisyyttä? Pääsevätkö kaikki halutessaan mukaan järjestelyihin?

Koulurauhapuu

- **Tavoite:** Innostaa tekemään myönteisiä tekoja kouluarjessa.
- **Tehtävä:** Valitaan tekoja, joita kukin voi itse tehdä koulussa.
- **Tila:** Luokkahuone tai muu vastaava.
- **Tarvikkeet:** Koulurauhapuun materiaalit printattuina osoitteesta **www.koulurauha.fi**
- **Aika:** 15 minuuttia.

Ohje: Koulurauhapuun omenissa on hyviä tekoja, joita jokainen voi tehdä koulun arjessa. Pyydä jokaista oppilasta valitsemaan 1–3 omenaa, jossa on asia, jonka hän voisi luvata tehdä esim. tulevan viikon tai seuraavan kuukauden aikana.

Voitte laittaa omenat yhteiseen puuhun tai voit antaa jokaisen pitää omat omenat muistin virkistyksenä pienten hyvien tekojen tekemisestä.

Lopputehtävä: Mitä jäi mieleen?

- **Tavoite:** Opitun yhteenveto.
- **Tehtävä:** Kerrataan opittua ja mitä koulutuksen jälkeen pitää vielä oppia tai tehdä.
- **Tila:** Luokkahuone tai muu vastaava.
- **Tarvikkeet:** -
- **Aika:** 5–10 minuuttia.

Ohje: Kerratkaa, mitä peruskoulutuksen aikana on opittu. Kysele tukioppilailta, mitä heille jää tärkeimpinä asioina mieleen koulutuksesta. Palatkaa koulutuksen alussa muistiin kirjaamiinne toiveisin ja odotuksiin. Mihin niistä onnistuttiin vastaamaan? Mitä asioita voidaan käsitellä myöhemmin osana tukioppilastoimintaa?

Sopikaa, milloin tukioppilaat tapaavat seuraavan kerran tai millä tavalla seuraavasta tapaamisesta ilmoitetaan heille.

Tehkää seuraava harjoitus:

Pyydä tukioppilaita seisomaan rivissä kasvot tukioppilasohjaajaan päin. Esitä väittämiä ja pyydä tukioppilaita astumaan askel eteenpäin aina, kun on samaa mieltä.

Väittämät:

– Olen tutustunut muihin tukioppilaisiin paremmin.
– Tiedän, mitä minulta odotetaan tukioppilaana.
– Tunnen voivani vaikuttaa koulumme tukioppilastoimintaan.
– Tiedän, miten koulussamme toimitaan kiusaamistapauksissa.
– Tiedän, mitkä tukioppilastoiminnan tavoitteet koulussamme on.
– Tiedän, mitä teemme tukioppilastoiminnassa seuraavaksi.
– Tiedän, miten saan yhteyden tukioppilasohjaajaan.
– Uskon, että minusta tulee hyvä tukioppilas.

Lopuksi katsokaa, kuinka monta askelta olette päässeet eteenpäin. Ohjaajan on hyvä kiinnittää huomiota siihen, jos jokin asia on sellainen, missä harva otti askeleen. Asiaa kannattaa käydä läpi uudestaan tulevissa tukioppilastapaamisissa.

Koulutuksen päättäminen

Kun tukioppilaiden peruskoulutus on toteutettu, kertokaa siitä koulussa. Voitte esimerkiksi luovuttaa todistukset jonkin koko koulun yhteisen tilaisuuden yhteydessä. Tai pitäkää herkkuhetki koulutuksen viimeisellä kokoontumisella ja kutsu esimerkiksi rehtori ja kuraattori paikalle juhlistamaan tilannetta kanssanne.

Peruskoulutus on vasta alkua tukioppilaana toimimiselle. Sopikaa seuraavista tapaamisista, joissa ryhdytte toteuttamaan tekemiänne suunnitelmia. Muista myös silloin tällöin kysyä spontaanisti tukioppilaiden palautteita. Saatat yllättyä siitä, kuinka merkityksellistä toiminta on myös heille itselleen. Iloista toimintavuotta!

MITÄ HYÖTYÄ TUKIOPPILASTOIMINNASTA ON?

”Tukaritoiminta auttaa seiskoja kertomaan rohkeammin mielipiteensä.” *tukioppilas*

”Välituntileikit. Niitä kyl sais olla enemmän varsinkin pienemmille. Jotain tapahtumia tai kisoja ryhmissä.” *8. luokan oppilas*

”Tukioppilastoiminta pelasti lapseni. Häntä on aiemmin kiusattu ja on ollut siksi masentunut. Hän on piristynyt paljon ja tulee kouluun mielellään, kun on päässyt tukioppilaana tekemään kaikkea kivaa muiden kanssa ja saanut kertoa ideoitaan ohjaajalle.” *vanhempi*

Palautteita MLL:n kyselyistä.

Tukioppilasryhmän toiminta lukuvuoden aikana

Tukioppilastoiminta jatkuu läpi lukuvuoden. Peruskoulutuksen jälkeen tukioppilaita on tärkeää ryhmäyttää jo ennestään tukioppilaina toimivien kanssa. Kun he tutustuvat hyvin toisiinsa, yhteistyö sujuu paremmin.

Pyydä toiminnassa mukana olevia tukioppilaita kertomaan, mitä aiemmin on tehty. Uudet tukioppilaat voivat kertoa omista ideoistaan heille. Voit pyytää tukioppilaita myös ohjaamaan ryhmäyttäviä leikkejä toisilleen.

Tukioppilasryhmässä toiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi jatkuvat läpi lukuvuoden. Tässä luvussa on muutamia vinkkejä tiedottamisen ja arvioinnin tueksi. Jos tukioppilastoiminta on koulussanne valinnaisaine, voitte tehdä näitä tehtäviä jo kurssin aikana. Muuten niitä kannattaa käyttää tukioppilastapaamistenne sisältönä. Lisää toimintaideoita löydätte osoitteista **mll.fi/ideoita-tukioppilastoimintaan** ja **mll.fi/tehtavakortit**.

Vinkki

Sopikaa uusien ja vanhojen tukioppilaiden kanssa
- miten pidätte yhteyttä
- suunnittelukokoontumisia koko lukuvuoden ajalle
- miten he toimivat, jos he keksivät uuden idean tukioppilastoimintaan: odotetaanko seuraavaa tapaamista, viestitäänkö siitä esim. yhteisessä somessa ryhmässä vai suoraan tukioppilasohjaajalle.

Ryhmäyttäminen

Kun uudet tukioppilaat on koulutettu, heidät kannattaa ryhmäyttää ennestään mukana olevien tukioppilaiden kanssa. Esimerkiksi kun alatte suunnitella toimintaa yhdessä, tehkää samalla myös ryhmäyttäviä harjoituksia. Tarkoituksena on tutustuttaa osallistujia toisiinsa ja antaa myönteinen kokemus yhdessä tekemisestä ja ryhmään kuulumisesta.

Harjoituksia ohjatessasi huolehdi siitä, että jokainen tulee myönteisesti huomioiduksi. Opetelkaa leikkien yhteydessä toistenne nimet. Keskustelkaa harjoitusten jälkeen, miltä niihin osallistuminen tuntui. Tässä muutama harjoitus tutustumisen tueksi.

Lisää leikkejä **www.leikkipankki.fi** ja **www.mll.fi/tehtavakortit**

Kolme ympyrää

- **Tavoite:** Luoda iloinen ja rentoutunut ilmapiiri.
- **Tehtävä:** Kaikki kiertävät yhden valitsemansa henkilön ympäri.
- **Aika:** 5 minuuttia.

Ohje: Seistään piirissä. Jokainen valitsee eleettömästi yhden henkilön piiristä. Jokaisen tehtävänä on kiertää kolme kertaa valitsemansa henkilö ympäri. Kaikki lähtevät suorittamaan tehtävää yhtä aikaa ja mahdollisimman nopeasti. Omalle paikalle palataan, kun on onnistunut suorittamaan tehtävän.

Keskustellaan

Miltä tuntui, kun kaikki lähtivät yhtä aikaa liikkeelle? Mitä tästä voisi oppia yhdessä tekemiseen? Esim. sen, että jos ei yhdessä keskustella ja sovita, mitä ollaan tekemässä, niin kaikki sähläävät omiaan ja yhteinen tavoite saattaa unohtua.

Katseet kohtaavat

- **Tavoite:** Tutustuminen.
- **Tehtävä:** Katsotaan toisia silmiin, vaihdetaan paikkoja.
- **Aika:** 5 minuuttia.

Ohje: Seistään ympyrässä äänettömästi. Aletaan katsoa osallistujia vasemmalta puolelta hitaasti järjestyksessä. Tarkoituksena on, että katse pysähtyy hetkeksi jokaisen kohdalla. Jos katseet kohtaavat jonkun ympyrässä olevan kanssa, vaihdetaan paikkoja äänettömästi.

Harjoitusta voi myös varioida siten, että keskelle tultaessa kätellään sitä, jonka kanssa katseet ovat kohdanneet ja sanotaan oma nimi.

KESKUSTELLAAN

Tutustuminen
- Joko muistat kaikkien muiden tukioppilaiden nimet?
- Keneen tutustuit leikkien aikana paremmin?
- Mitä haluaisitte tehdä yhdessä, jotta tukioppilasryhmänä tutustuisitte toisiinne lisää?

Mitä ajattelet tutustumisleikeistä?
- Mistä tutustumisharjoituksista pidit?
- Oliko joku harjoitus, josta et pitänyt?
- Mitä merkitystä on sillä, että harjoitusta tehdessä on hauskaa ja nauretaan yhdessä?

Soveltaminen
- Mitä kokeilemistanne harjoituksista voisitte itse käyttää kummiluokan oppilaiden kanssa?
- Tuleeko mieleenne vaihtoehtoisia tutustumisharjoituksia, joita itse mieluummin käyttäisitte?
- Millaiset harjoitukset ovat mielestänne parhaita ennestään tuntemattoman ryhmän kanssa?
- Miten ryhmäytysharjoitusta ohjatessa voi huolehtia siitä, että joku ei jää ulkopuoliseksi?

Miksi kannattaa ryhmäyttää?
- Mitä hyötyä ryhmäyttämisestä on yksittäiselle oppilaalle?
- Mitä hyötyä ryhmäyttämisestä on koko luokalle?
- Voisiko oppilaiden ryhmäyttäminen ehkäistä kiusaamista? Miksi? Miten perustelette näkemyksenne?

Kerro, että tutustumisleikkeihin liittyy usein nimien opettelu ja eräänlainen ”jään murtaminen”. Leikkiessä saadaan katsekontakti toisiin ja autetaan osallistujia esittäytymään muille. Leikkiessä jutellaan monesti sellaisten oppilaiden kanssa, joiden kanssa ei muuten tule juteltua.

Tutustumis- ja ryhmäyttämisleikeissä myös hassutellaan. Yhdessä nauraminen lisää myönteistä vuorovaikutusta ja saattaa luoda ryhmään turvallisemman ilmapiirin, jossa on helpompi olla oma itsensä.

Tiedottaminen ja näkyvyys

Tukioppilastoiminnasta on eniten hyötyä silloin, kun muut oppilaat, henkilöstö ja vanhemmat tietävät, mistä toiminnassa on kysymys. Tiedotussuunnitelmaa tehdessä voitte pohtia koko koululle tiedottamisen lisäksi myös sitä, kuinka tieto kulkee tukioppilasryhmänne sisällä.

Tiedotussuunnitelman tekeminen

- **Tavoite:** Tukioppilastoiminnasta tiedetään koulussa.
- **Tehtävä:** Suunnitellaan, miten tukioppilastoimintaan liittyvistä asioista tiedotetaan.
- **Tila:** Luokkahuone tai muu vastaava.
- **Tarvikkeet:** Tukioppilaan työvihko jokaiselle tukioppilaalle tai paperia ja kyniä.
- **Aika:** 20 minuuttia.

Ohje: Ottakaa esille tekemänne vuosisuunnitelma. Jakautukaa pareiksi tai pienryhmiksi. Kukin ryhmä suunnittelee yhdestä toiminnasta tiedottamista.
- Mitä tiedotetaan?
- Milloin tiedotetaan?
- Miten tai missä tiedotetaan?
- Kenelle tiedotetaan?
- Kuka tiedottaa?

Kun ryhmät ovat esitelleet suunnitelmansa, kysy tarkennuksia. Lisätkää tarkennukset suunnitelmiin. Kerro, että oppilaiden tekemiä suunnitelmia käytetään viestinnän pohjana lukuvuoden mittaan ja anna kannustavaa palautetta suunnitelmista.

Keskustellaan

Miksi tukioppilastoimintaa kannattaa esitellä oppilaille, opettajille ja vanhemmille? Mitä siitä seuraa, jos he eivät tiedä toiminnasta? Mitä kertoisitte yleisesti tukioppilastoiminnasta? Pohtikaa, missä asioissa tarvitaan tukioppilaiden keskinäistä tiedottamista, milloin luokka-astetta koskevaa tiedottamista, milloin koko koulua koskevaa tiedottamista ja milloin vanhemmatkin tavoittavaa tiedottamista.

Vinkki

Pohtikaa myös tiedotteidenne sävyä:
Miten niissä näkyy tekemisen ilo?
Ymmärtääkö jokainen olevansa tervetullut?

YHTEYDENPITO JA NÄKYVYYS

Miten tavoitamme toisemme? Sopikaa, miten tukioppilaat ja tukioppilasohjaaja tiedottavat toisilleen (tekstiviestein, ilmoitustaululla, sähköpostitse, sosiaalisen median välityksellä...). Sopikaa, kuinka usein tapaatte kasvokkain. Miten ohjaaja tiedottaa tulossa olevasta tapaamisesta? Miten tukioppilas voi pyytää ryhmälle tapaamisaikaa? Voitte saman tien merkitä kalentereihinne seuraavia tapaamisaikoja.

Miten muut löytävät tukioppilaat? Esittäydytäänkö luokissa tai salitilaisuudessa? Tavataanko 7.-luokkalaisten tutustumispäivässä? Käytetäänkö tukioppilaspaitoja tai pinssejä? Pidetäänkö aamunavauksia? Avataanko koulun tukioppilastoiminnalle oma somekanava (tukioppilasesittelyt, tietoa tapahtumista ym.) tai pääsevätkö tukioppilaat päivittämään koulun omaa somekanavaa?

Tukioppilasohjaaja voi neuvoa tukioppilaat alkuun, miten oppilaat voivat tiedottaa, avata gallupeja ja keskusteluja sekä sitä, kuinka koulun somekanavilla voidaan tukea myönteistä somekeskustelukulttuuria.

Miten tukioppilasohjaaja auttaa tiedottamisessa? Millainen viestintä tavoittaa kaikki kouluyhteisön jäsenet? Välittääkö tukioppilasohjaaja viestejä koko koululle esim. Wilman tai Helmen kautta?

Tukioppilaiden vierailu opettajainkokouksessa tai veso-päivässä. Tukioppilaat esittelevät tulevaa toimintaa koulun henkilökunnalle. Kertokaa, miten tukioppilastoiminta vahvistaa koulun hyvinvointityötä ja millaisia tavoitteita tukioppilastoiminnalla on. Mitä hyötyä siitä on oppilaille ja opettajille?

TUKIOPPILASTOIMINNAN TIEDOTUSSUUNNITELMAN MALLI

- Miten tiedotetaan oppilaille ja henkilökunnalle, ketkä ovat tukioppilaista ja mitä tavoitteita heillä on?
- Tapahtumat: Mistä tapahtumista vuoden mittaan tiedotetaan?
  - Miten ja kenelle?
  - Kuka ja missä vaiheessa tiedottaa?
  - Mitä informaatiota tiedotteessa pitää olla?
- Tapahtumien jälkeinen tiedottaminen:
  - Miten esim. kilpailujen voittajista, teematapahtumien onnistumisesta tai toiminnan jatkoideoista tiedotetaan?
- Ilmoittautumiset: Joskus tukioppilastoiminnan tapahtumiin pitää ilmoittautua.
  - Kenelle ilmoittaudutaan, millaiset ohjeet annetaan?
- Tukioppilastoiminnan yleiset asiat:
  - Mitkä ovat tukioppilastoiminnan uutisia, joista halutaan tiedottaa koko koululle? Miten ja kuka tiedottaa?
  - Koulun henkilökunnan pitäminen ajan tasalla: Missä tukioppilasohjaaja kertoo säännöllisesti tukioppilastoiminnasta koulun henkilökunnalle (hyvinvointitiimissä, YT-ajalla vai opettajien kokouksessa)? Huom. sovi rehtorin kanssa.
  - Oppilaiden vanhemmille tiedottaminen: Millaista tietoa vanhemmille jaetaan? Pyydetäänkö vanhempia apuun retkille tai tapahtumiin?
  - Löytyykö koulun nettisivuilta tietoa toiminnasta?
  - Mitä tukioppilastoiminnasta halutaan tiedottaa nettisivuilla kouluyhteisön jäsenille?
  - Miten toiminnasta tiedotetaan mahdollisille koulun ulkopuolisille yhteistyökumppaneille? Miten toimintaa voidaan tehdä tunnetuksi paikkakunnalla?

Arviointi ja kehittäminen

Arviointi on kehittämisen perusta. Kun tiedetään, miten toiminta sujuu nyt, voidaan myös suunnitella, mitä toimintoja kannattaa jatkaa ja mitä olisi hyvä tehdä toisella tavalla.

Arvioinnissa on tärkeää kysyä osallistujien mielipiteitä. Erilaiset palautekyselyt, itsearvioinnit ja keskustelut tuottavat tietoa kokemuksista. On tärkeää varata aikaa palautteiden ja arviointitiedon yhteen kokoamiseen ja tulkitsemiseen. Parhaimmillaan tukioppilastoiminnan yhteydessä kootusta tiedosta on hyötyä myös koulun muussa hyvinvointityössä.

Tukioppilastoiminnan arviointi

- **Tavoite:** Arvioida oman koulun tukioppilastoimintaa.
- **Tehtävä:** Suunnitellaan palautteen keräämistä vuosisuunnitelmaan merkityistä tapahtumista ja arvioidaan muuta toimintaa.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Aiemmin tehty vuosisuunnitelma (liite 1) tiedostomuodossa (jokaiselle ryhmälle tietokone) tai paperilla.
- **Aika:** 20 minuuttia.

Ohje: Kerro tukioppilaille, että nyt keskustellaan toiminnan arvioinnista.

Toiminnassa on kolme osa-aluetta: 1. ideointi ja suunnittelu, 2. toteutus sekä 3. arviointi. Tukioppilaat voivat tehdä arviointisuunnitelman osaksi vuosisuunnitelmaa siten, että jokaisen toimenpiteen kohdalle kohdalle kirjataan myös arviointitapa. Eri tapahtumista voidaan koota osallistujien palautetta ja tehdä tukioppilaiden itsearviointi.

Tässä harjoituksessa on tarkoitus ideoida eri toimintojen arviointia tai palautteen keruun tapoja. Ottakaa esille aiemmin koulutuksessa tekemänne vuosisuunnitelma. Jakautukaa pareiksi tai pienryhmiksi niin, että jokainen pari tai pienryhmä saa 1–2 vuosisuunnitelmassa ajateltua toimintoa, joiden arviointia he alkavat tarkemmin miettiä.

Kysymykset ryhmille:

1. Mikä tapahtuma tai toiminta on kyseessä?
2. Suunnitteletteko itsearviointia vai osallistujapalautetta?
3. Millä menetelmällä keräisitte tietoa? Perinteisiä ehdotuksia:
   - paperinen lomake
   - verkkolomake
   - palautelaatikko
   - palaute sosiaalisessa mediassa
   - haastattelu
   - Kahoot tai muu äänestyssovellus
   - Voitte myös ideoida omia palautteenkeruun tai itsearvioinnin tapoja.
4. Mitä kysyisitte? Jos aikaa jää, ideoikaa muutama kysymys, joista haluaisitte kuulla osallistujien mielipiteen.

Kun ryhmät ovat kirjanneet ajatuksiaan vuosisuunnitelman arviointisarakkeeseen, keskustelkaa yhdessä. Kerro tukioppilaille, että arvioinnin avulla tukioppilastoimintaa voidaan kehittää, seurata ja dokumentoida. Yksittäisten tapahtumien lisäksi tukioppilaat arvioivat toimintaa myös kokonaisuutena. Koko kaudesta voidaan kysyä muiden oppilaiden (esim. kummiluokkien) palautetta vaikkapa verkkolomakkeella tai sosiaalisessa mediassa. Esim. syyslukukauden toiminnan palautteita voidaan vetää yhteen kevätkauden toimintaa suunniteltaessa. Voitte sopia yhteisen arviointikeskustelun syys- ja kevätlukukauden loppuun ja juhlistaa samalla kauden onnistumisia.

Työvihkotehtävä valinnaisainetunnille

Voitte käyttää tehtävässä apuna Tukioppilaan työvihon lukua ”Toiminnan arvioiminen”.

ANNA MYÖNTEISTÄ PALAUTETTA

Nuoret ovat itse usein hyvin kriittisiä omalle toiminnalleen. Muistetaan, että myönteinen palaute ja kommentointi ovat tärkeämpiä kuin epäkohtien etsiminen. Tukioppilasohjaajan rooli arvioinnissa myönteisen palautteen antajana on merkittävä. Myös rakentavaa palautetta voi antaa myönteisesti ja tukioppilaan pärjäämisen tunnetta vahvistaen.

Millainen tukariryhmämme on?

- **Tavoite:** Arvioida oman tukioppilasryhmän toimintaa.
- **Tehtävä:** Janatehtävä, jossa mietitään, mitkä asiat ovat tärkeitä omassa tukioppilasryhmässä.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** -
- **Aika:** 10 minuuttia.

Ohje: Voitte tehdä tehtävän tukioppilastapaamisessanne, kun olette toimineet esim. pari kuukautta.

Merkitse lattiaan jana maalarinteipillä tai pyydä oppilaita kuvittelemaan jana huoneen päästä päähän.

Kerro, että janan toinen pää tarkoittaa ”samaa mieltä” ja toinen ”eri mieltä”.

Lue listalla olevat väittämät tai valitse muutama. Pyydä osallistujia menemään sille kohdalle janaa, joka vastaa heidän mielipidettään siitä, kuinka tärkeänä he pitävät mainitsemiasi asioita.

Kysy jokaisen väittämän jälkeen perusteluja, miksi tietty oppilas meni tiettyyn kohtaan. Miettikää, miten asioita voisi kehittää.

1. Tapaamme ja suunnittelemme säännöllisesti, mitä tekisimme.
2. Pidämme yhteyttä esim. jonkun some-viestipalvelun avulla.
3. Muut tukioppilaat puhuvat minulle ystävällisesti.
4. Voin kertoa omia mielipiteitäni, kun kokoonnumme tukioppilaiden kesken.
5. Voin luottaa siihen, että muut tukioppilaat eivät väheksy ideoitani.
6. Kuuntelen, mitä sanottavaa muilla tukioppilailla on.
7. Meillä on hauskaa yhdessä ja nauramme paljon.
8. Voin kertoa muille tukioppilaille myös omista huolistani.
9. Teemme sellaisia asioita, jotka ovat minusta hauskoja.
10. Teemme koulussa sellaisia asioita, joiden arvelen olevan kivoja yksinäiseksi itsensä tunteville oppilaille.
11. Keskustelemme yhdessä koulun ilmapiiristä ja kerromme kouluun liittyvistä kehittämisideoitamme koulun aikuisille.

Keskustellaan

- Mitä hyötyä tukioppilastoiminnalle on siitä, että tukioppilasryhmässä viihdytään?
- Mitä haittaa siitä on, jos kaikki tukioppilaat eivät saa tai uskalla kertoa mielipiteitään?
- Miten oppisitte tuntemaan toisenne hyvin? Mitä voisitte tehdä asialle?
- Miten voisitte huolehtia siitä, että kaikilla olisi ryhmässänne hyvä olla?

Kysely tukioppilaille

- **Tavoite:** Arvioida oman tukioppilasryhmän toimintaa.
- **Tehtävä:** Tehdään tukioppilaskysely ja käydään tulokset läpi seuraavassa tapaamisessa.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Omat puhelimet tai koulun tietokoneet/tabletit tai kyniä ja paperinen kyselylomake.
- **Aika:** 15 minuuttia kyselyn täyttämiseen ja 30 minuuttia purkuun seuraavalla kerralla.

Ohje: Täyttäkää tukioppilaiden kysely. Jos haluatte toteuttaa koulullanne kyselyn niin, että oppilaat täyttävät sen omilla puhelimillaan tai koulun laitteilla, tilaa kysely osoitteesta **bit.ly/tilaamllkysely**. Vaihtoehtoisesti voit tulostaa ryhmällenne kyselyn pdf-version osoitteesta **www.mll.fi/kyselyohjeet**.

Hyvinvointikysely oppilaille

- **Tavoite:** Selvittää oppilaiden kokemuksia osallisuudesta ja kiusaamisesta koulun toiminnan kehittämisen pohjaksi.
- **Tehtävä:** Tehdään hyvinvointikysely koulun oppilaille.
- **Tila:** Luokkahuone tai vastaava.
- **Tarvikkeet:** Oppilaille omat puhelimet tai koulun tietokoneet/tabletit tai kyniä ja paperinen kyselylomake.
- **Aika:** 15 minuuttia lomakkeen täyttämiseen ja 30 minuuttia purkuun toisena ajankohtana.

Ohje: Tehkää hyvinvointikysely koulunne oppilaille. Sopikaa rehtorin ja opettajien kanssa, mitkä luokat osallistuvat kyselyyn. Käykää tulokset läpi tukioppilaiden kesken, sen jälkeen koulun henkilökunnan kanssa ja tiedottakaa niistä myös kyselyyn vastanneille oppilaille.

Sopikaa kehittämistehtävästä tulosten pohjalta.

MLL:n hyvinvointikyselyssä kartoitetaan oppilaiden ajatuksia kouluhyvinvointiin liittyvistä asioista. Kyselyllä oppilaat osallistetaan koulun hyvinvointityön kehittämiseen 1) toteuttamalla kysely ja 2) pohtimalla oppilaiden kanssa kehittämisen tarpeita ja miten niitä voitaisiin toteuttaa. Kysely sopii 4.–9.-luokkalaisille. Kysymykset ovat vapaaehtoisia, joten kaikkiin ei ole pakko vastata.

Jos haluatte toteuttaa koulullanne kyselyn niin, että oppilaat täyttävät sen omilla puhelimillaan tai koulun laitteilla, tilaa kysely osoitteesta **bit.ly/tilaamllkysely**. Vaihtoehtoisesti voit myös tulostaa kyselyn pdf-version osoitteesta **www.mll.fi/kyselyohjeet**. Samalta sivulta löydät opettajan ohjeen sekä eettiset ohjeet kyselytulosten käsittelemiseen.

Kyselyssä selvitetään mm. oppilaiden kokemuksia ja mielipiteitä osallisuuden ja kiusaamisen kokemuksista koulussanne. Siinä myös arvioidaan tukioppilaiden toimintaa eli saatte tukioppilasryhmälle palautetta muilta oppilailta.

Kun tilaat mobiilikyselyn, saat myös salasanan, jolla näet raportin oman koulunne vastauksista.

Kyselyn tekemisen ideana on, että voitte sopia tulosten perusteella koulullenne kehittämistehtävän, jolla vastataan kyselyssä esille tulleisiin asioihin.

Koulut ovat kehittäneet tulosten inspiroimina omissa kouluissaan esim. välituntitoimintaa, opettajien osallistumista välituntiliikuntaan, oppilaiden ja henkilökunnan paneelikeskusteluja, yksinäisten kahvilan, kaveripenkin, kiusaamiseen puuttumisen käytäntöjä sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelua kaikkien oppilaiden kanssa kuukausittaisten palkkituntien avulla.

Vinkki

Entä jos koulussa tarjottaisiinkin jokaiselle oppilaalle mahdollisuus tulla mukaan johonkin osallisuusryhmään?

Ryhmiä voi koota monenlaisten käytännön tehtävien ympärille, kuten vaikkapa ruokalan viihtyisyyden kehittämiseen tai tapahtumien äänentoistosta huolehtimiseen. Tukioppilaat sopivat apuohjaajiksi muiden oppilaiden osallisuusryhmiin, vaikka ne olisivatkin opettajajohtoisia ja toimisivat osana opetusta. Tutustu esimerkkiin liitteessä 7.

Kirjallisuutta

Junttila, Niina. 2015. Kavereita nolla. Tammi.

Kiilakoski, Tomi. 2012. Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. Tilannekatsaus 2012. Opetushallitus. Muistiot 2012:6.

Kiilakoski, Tomi. 2014. Koulu on enemmän: nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Nuorisotutkimusseura.

Kolb, David A. 1984. Experiential Learning: Experience As The Source Of Learning And Development.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Kiusaamisen ehkäisemisen materiaalit. https://www.mll.fi/ammattilaisille/ammattilaisten-aineistot/koulujen-aineistot/kiusaamisen-ehkaisemisen-aineistot/

Markkanen, Eeva-Liisa & Repo, Juuso. 2016. Power of Peers. Bullying Prevention in the Digital Age. Mannerheim League for Child Welfare. Daphne Programme of the European Union.

Nivala, Elina & Ryynänen, Sanna. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja.

Nikkola, Tiina & Löppönen, Pekka. 2015. Oivalluksia ryhmästä. Pintaa syvemmälle koulun ryhmäilmiöihin. Kehittämiskeskus Opinkirjo ry.

Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.). 2017. Nuorisobarometri 2017. Opin polut ja pientareet. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Repo, Juuso, Tuominen, Suvi ym. 2012. Tukioppilastoiminnan arviointi. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Tukioppilastoiminnan materiaalit, esim.

- Hyvinvointitaidot (2017)
- Mediakasvatus (2018)
- Oppilaiden osallisuus ja kiusaamisen ehkäisy (2017)
- Ryhmän toiminta (2015)
- Terve minä. Materiaali itsetuntemuksesta (2010)
- Tunne- ja vuorovaikutustaidot (2015)
- Välittävät vertaiset. Tukioppilastoiminta oppilashuollon apuna (2015)
- Yhdenvertaisuus (2017)

Aiemmat Tukioppilastoiminnan oppaat (1997, 2003, 2011)

Vuosisuunnitelmaruudukko

Päivittäin (Esim. toiminta xx oppitunneilla, välitunneilla, ruokavälitunnilla)	**Viikoittain** (Esim. toiminta xx joka perjantai)	**Kuukausittain** (Esim. toiminta xx joka kuun ensimmäinen maanantai)	**Tapahtumat tai yhden kerran toteutettavat ideat** (Mitä? Milloin?)
Mitä toimintaa?			
Toteuttajat ja vastuuhenkilöt			
Osallistujat (Mitkä luokat? Koko koulu? Yksittäiset oppilaat?)			
Suunnittelun aikataulu: milloin suunnitellaan?			
Tiedottaminen			
Arviointi			

Vuosikellomalli

Poimikaa ideoista oman koulunne toimintaan sopivia ja täydentäkää omilla ideoillanne.

Taitokortit

Oma itsensä	Empaattinen	Kiinnostunut muista ihmisistä
Tasapuolinen	Reilu	Hauska
Taiteellinen	Sovitteleva	Itsenäinen
Päättäväinen	Varovainen	Rohkea
Joustava	Kekseliäs	Utelias

Taitokortit

Hyvä kuuntelija	Ymmärtäväinen	Sopeutuva
Vuorovaikutus-taitoinen	Innostunut	Muita rohkaiseva
Luotettava	Kiinnostunut myönteisestä ilmapiiristä	Asioita puheeksi ottava
Iloinen	Vastuuntuntoinen	Ystävällinen
Täsmällinen	Toiset huomioonottava	Kohtelias

Tukioppilastoiminnan puu

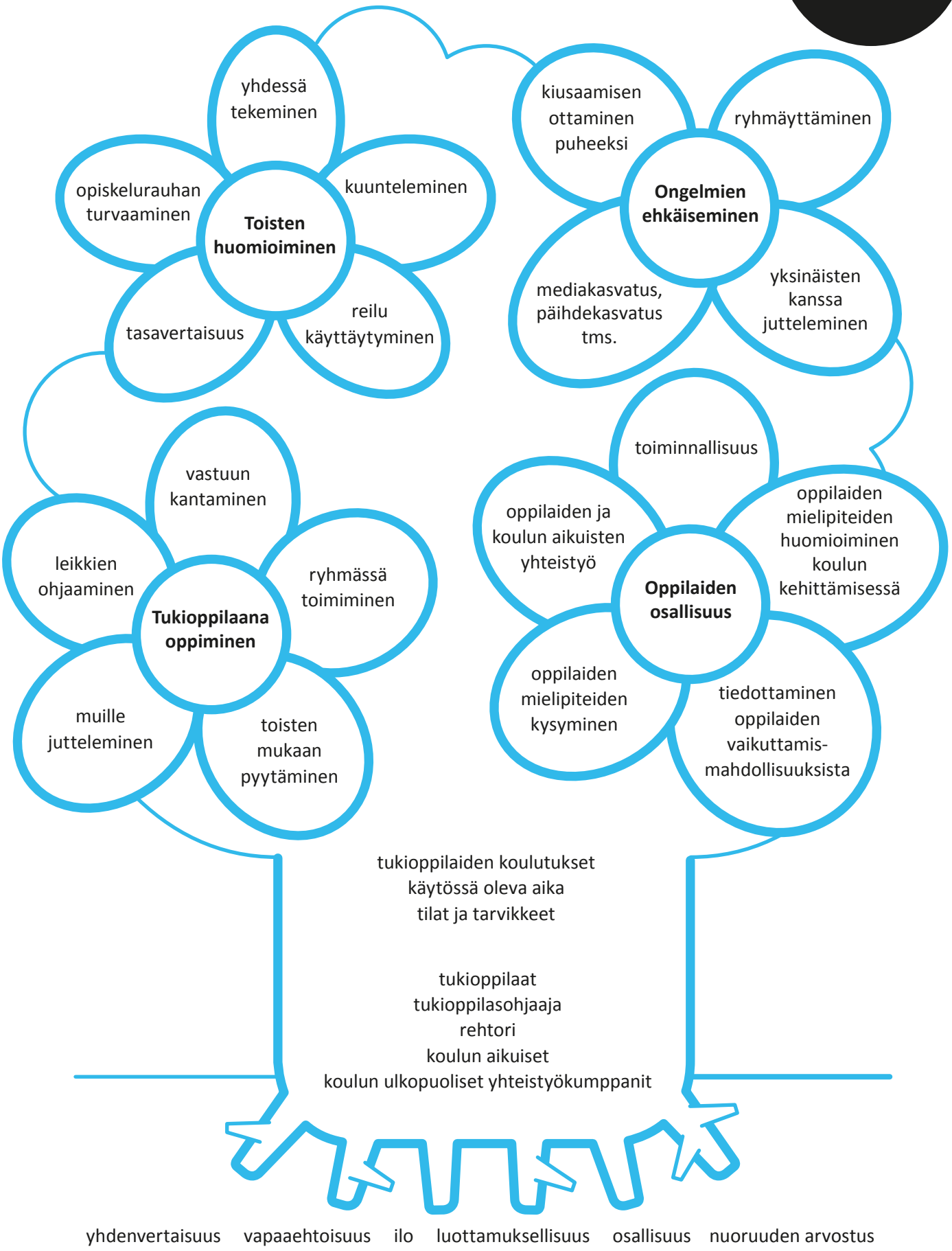

Tukioppilastoiminnan puu

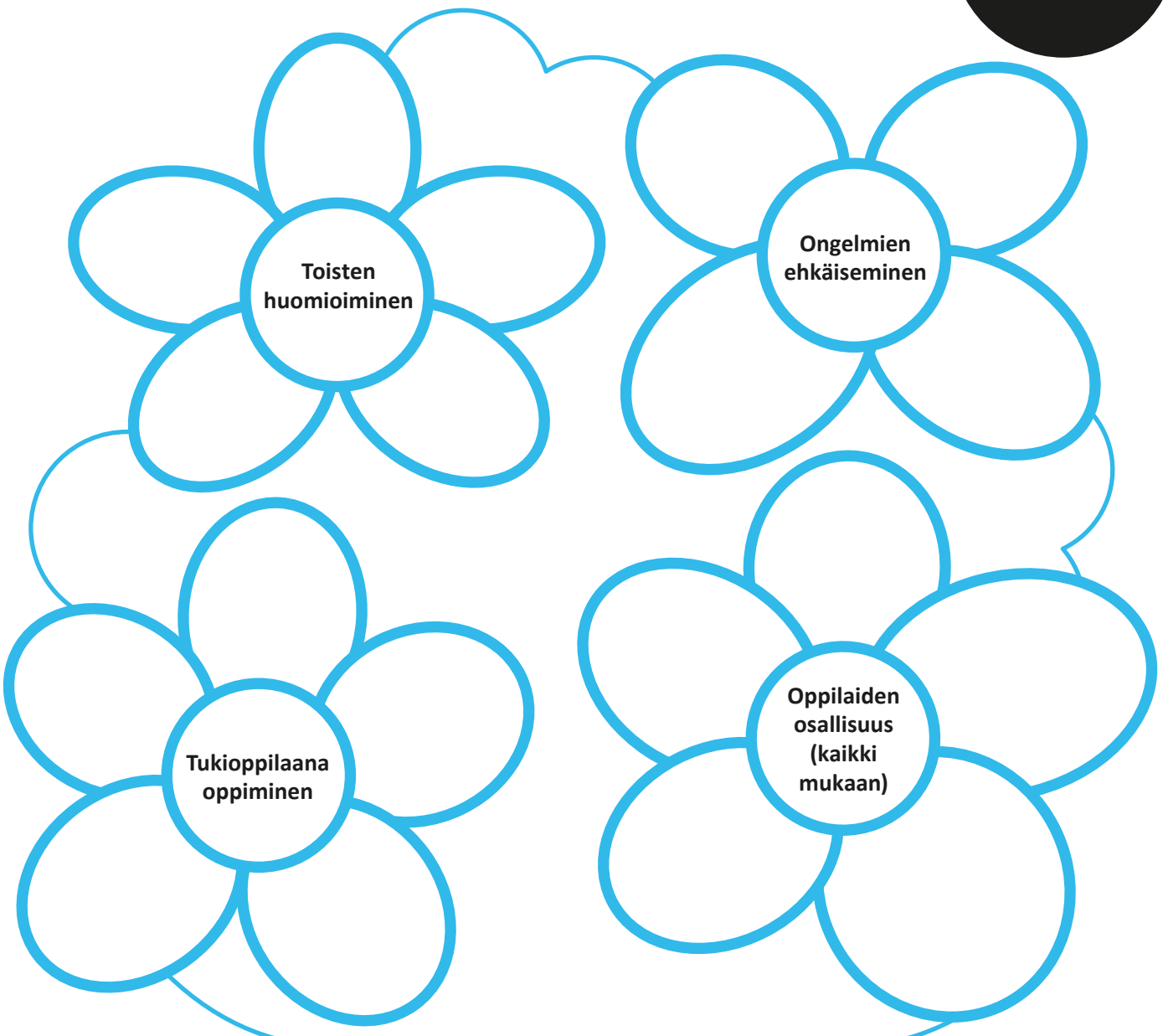

tukioppilaiden koulutukset
käytössä oleva aika
tilat ja tarvikkeet

tukioppilaat
tukioppilasohjaaja
rehtori
koulun aikuiset
koulun ulkopuoliset yhteistyökumppanit

yhdenvertaisuus vapaaehtoisuus ilo luottamuksellisuus osallisuus nuoruuden arvostus

MLL:n tukioppilastoiminnan yleiset tavoitteet ja toimintaperiaatteet

1. **Toiset huomioivan käyttäytymisen edistäminen koulussa, esim**.

– Vahvistetaan kouluviihtyvyyttä, jotta kaikki voivat kokea kuuluvansa kouluyhteisöön.
– Luodaan reilua ja kannustavaa ilmapiiriä.
– Lisätään myönteistä vuorovaikutusta ja kunnioittavaa kohtaamista.
– Ymmärretään yhdenvertaisuusperiaatteet, suunnitellaan ja toimitaan niiden mukaisesti.
– Tuetaan opiskeluryhmien myönteistä ilmapiiriä ryhmäyttämällä.

2. **Oppilaiden osallisuuden lisääminen koulussa, esim.**

– Rakennetaan toiminnallista kulttuuria: itse tekemistä, ideointia ja osallistumista suunnitteluun ja toteuttamiseen.
– Varmistetaan oppilaiden vaikuttamismahdollisuudet: nuorten ääni ja asiantuntemus kuuluvat koulun arkeen liittyvissä asioissa.
– Rohkaistaan yhteistyötä ja vuorovaikutusta koulun aikuisten ja oppilaiden välillä.

3. **Yksilönä kehittyminen, esim.**

– Harjoitellaan rohkeutta ottaa asioita puheeksi ja vaikuttaa niiden ratkaisemiseen.
– Harjoitellaan sosiaalisia taitoja, mm. empatiakykyä ja taitoa toimia vastuullisesti kouluyhteisössä ja nettiympäristöissä.
– Harjoitellaan vastuun kantamista ja aktiivista kansalaisuutta.
– Harjoitellaan suunnittelu- ja organisointitaitoja sekä tiimityöskentelytaitoja.

4. **Ongelmien ennaltaehkäiseminen kouluyhteisössä, esim.**

– Ehkäistään kiusaamista ottamalla ennakkoon loukkaava kohtelu puheeksi ja aina kun sitä huomataan.
– Sovitaan, että tukioppilaat kertovat aikuisille huomatessaan, jos jossakin ryhmässä tai tilanteessa joku suljetaan ulkopuolelle tai jotakin kohdellaan loukkaavasti. Kiusaamiseen ja vaikeisiin ongelmatilanteisiin puuttuminen ja niiden ratkaiseminen ovat koulun aikuisten vastuulla, mutta on tärkeää, että tukioppilaat kertovat huomioistaan.
– Torjutaan yksinäisyyttä mm. ryhmäyttämällä, tervehtimällä, toiminnallisilla tehtävillä ja tarjoamalla tutustumismahdollisuuksia. Luodaan myönteistä ja kaikki mukaan ottavaa ilmapiiriä.
– Tehdään myönteistä kulttuuria rakentavaa vertaisohjausta esim. mediakasvatuksessa, päihdekasvatuksessa tai tunne- ja vuorovaikutustaidoissa.

1. Minä ja muut ihmiset

Olen hyvä kuuntelemaan.	Otan muut huomioon.	Osaan kertoa mielipiteeni.
Pidän puoliani ystävällisesti.	Olen kiinnostunut ihmisistä.	Pidän huolta kavereistani.
Tutustun helposti uusiin ihmisiin.	Olen hieman ujo.	Minun ei ole ihan helppo tutustua uusiin ihmisiin.
Mietin usein, miltä toisesta ihmisestä tuntuu.	Jos olen eri mieltä jonkun kanssa, neuvottelen.	Annan usein myönteistä palautetta.
Jaksan odottaa vuoroani.	Tykkään muista ihmisistä.	Olen myötätuntoinen.
Olen anteeksiantava.	Jos tarvitsen jotain, osaan pyytää ystävällisesti.	Jos joudun kertomaan toiselle jotain ikävää, teen sen ystävällisesti.
Puolustan kaveria, jos huomaan että häntä kohdellaan epäreilusti.	Otan mielelläni ryhmässä vetovastuun.	Autan muita.

Minä, muut ja mitä osaan

2. Luonteenpiirteeni

Olen luova.	Olen utelias.	Haluan oppia uusia asioita.
Olen rohkea.	Olen sisukas.	Olen rehellinen.
Olen energinen.	Olen avulias.	Olen reilu.
Olen huolellinen.	Olen huumorintajuinen.	Ajattelen myönteisesti.
Olen rauhallinen.	Ajattelen, että kaikki hoituu.	Olen kärsivällinen.
Olen anteeksiantava.	Olen vilkas.	Olen iloinen.
Noudatan enimmäkseen sääntöjä.	Sovellan helposti sääntöjä.	Olen joustava.

Minä, muut ja mitä osaan

3. Taidot

Osaan ohjata leikkejä.	Osaan ohjata liikuntaa.	Osaan rentoutua.
Keksin välitunneille tekemistä.	Kirjoitan hyvin.	Piirrän hyvin.
Osaan laulaa tai soittaa.	Osaan pallopelejä.	Osaan selittää leikin säännöt.
Osaan järjestellä tapahtumia.	Osaan kertoa ideoista innostavasti.	Olen hyvä matematiikassa.
Minulla on hyvä kielitaito.	Olen hyvä päättelemään.	Olen hyvä etsimään tietoa.
Olen hyvä tekstinkäsittelyssä.	Olen hyvä pelaamaan.	Osaan ajatella kriittisesti.
Osaan keskustella myönteisesti somessa.	Osaan suunnitella tapahtumien mainoksia.	Olen hyvä matematiikassa.

Pohdittavaksi

Entä jos koulun jokainen oppilas kuuluisi johonkin osallisuusryhmään?
Vuoniityn peruskoulussa Helsingissä on jaettu koulun jokaiselle yli 400 oppilaalle vastuutehtävä. Osallisuusryhmiä ohjaavat opettajat ja niille on varattu kuukausittain tietty aika. Tukioppilaita ja oppilaskunnan hallituksen jäseniä on myös muissa osallisuusryhmissä, muuten jokainen valitsee yhden ryhmän. Kokeilu on vaikuttanut myönteisesti esimerkiksi ruokalan viihtyvyyteen, koulun siisteyteen ja tapahtumien järjestämiseen yhdessä. Tukioppilailla ja monilla oppilaskunnan jäsenillä on koulutusta vertaisohjaajana toimimiseen ja he voivat olla apuohjaajina osallisuusryhmissä.

Idea osallisuusryhmistä: Jonna Huovinen, Veera Hatakka ja Susanna Vanhanen, Vuoniityn peruskoulu.

TUKI-OPPILAS OHJAAJA

olet tärkeä.

Kiitos, kun annat aikaasi nuorille ja autat heitä tekemään ja ideoimaan itse.

Tukioppilastoiminnan opas sisältää ohjeet tukioppilastoiminnan käynnistämiseen koulussa. Oppaassa korostetaan myönteisen kouluilmapiirin kehittämistä pienin ystävällisin teoin. Tukioppilaita rohkaistaan juttelemaan yksinäisten oppilaiden kanssa ja ottamaan kiusaamistilanteet puheeksi koulun aikuisten kanssa. Tukioppilaat myös ryhmäyttävät muita oppilaita ja järjestävät kaikille yhteisiä mukavia tapahtumia. Tukioppilastoiminnan ohjaajan johdolla tehdään suunnitelma koko lukuvuodeksi.

Tukioppilaiden peruskoulutuksen kesto on 12 oppituntia. Jos tukioppilastoiminta on koulussa valinnaisaineena, kurssin lisämateriaalina kannattaa käyttää MLL:n muita tukioppilastoiminnan aineistoja.

MLL MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO

TUETTU VEIKKAUKSEN TUOTOILLA